

A MAI MAGYAR ÁLLAM KÖZIGAZGATÁS-FÖLDRAJZA

Hajdú Zoltán, Finta István, Kitanics Máté, Kocsis Károly, Pálné Kovács Ilona, Pap Norbert, Reményi Péter, Siposné Kecskeméthy Klára, Somlyódy Péter, Vadál Ildikó, Zagyi Nándor

Rendszerváltás az összeomló kétpólusú világ válságai között

A 20. századi magyar történelem nagyon gazdag társadalmi, gazdasági, politikai modellváltásokban, illetve rendszerváltásokban. A modellváltás egy rendszeren belül a jelentősebb korrekciót, míg a rendszerváltás a társadalmi, gazdasági, politikai, alkotmányos berendezkedés lényegi elemeinek a megváltoztatását jelenti. Nincs történeti-politikai megegyezés a 20. századi rendszerváltások számát (6-11) illetően.

A legutóbbi nagy rendszerváltás meghatározó külső feltétele a nemzetközi hatalmi-politikai rendszer megváltozása volt, a Szovjetunió elhúzódó afganisztáni háborúja és veresége az USA-val folytatott fegyverkezési versenyben. Mihail Gorbacsov a hatalomra jutása (1985. március 11.) után jelentős belső reformokba kezdett (átépítés, nyilvánosság hívószavakkal), de nem várt hatások miatt az idő hamar túllépett rajta. A Szovjetunió feladta európai szövetségi rendszerét (megszüntette a kettős vasfüggőnyt), a hadseregét kivonta a megszállt közép-európai országokból, s 1991 karácsonyán megszűnt maga a szovjet birodalom is.

A magyar rendszerváltás nem köthető egyetlen időponthoz (a döntő éve 1989 volt), hanem egy *többéves folyamat* keretében játszódott le. Fogalmilag nehéz pontosan meghatározni, hogy a szocialista modellváltás mikor vált a rendszerváltás kezdő időpontjává. Az MSZMP 1988. májusi országos pártértekezlete, illetve az ott elfogadott döntések jelenthetik az „átbillenést”. Ettől az időponttól felgyorsultak a belpolitikai átalakulási folyamatok, megindult a tömeges kilépés az MSZMP-ből, a pártvezetés belső nyomás alá került. A formálódó ellenzéki mozgalmak, majd az újjászülető és új pártok fontos szerepet játszottak a belső politikai folyamatok kiszélesedésében. Bár voltak Magyarországon politikai tüntetések (az egyik legnagyobb az erdélyi román falurombolás ellen, s 1991), de nem váltak rendszerbuktatóvá.

1989. szeptember 18-án a *Nemzeti Kerekasztal-tárgyalásokon* (melynek tagjai az MSZMP, az Ellenzéki Kerekasztal és az ún. harmadik oldal képviselői voltak)

született megállapodásokkal döntöttek az alkotmány módosításának alapkérdéseiről, a belső politikai átalakulás irányairól és kereteiről. Az utolsó szocialista országgyűlés (az 1848. évi utolsó rendi országgyűléshez hasonlóan) jóváhagyta a nélküle megszületett megállapodásokat, így alkotmányos keretek között, vérontás nélkül ment végbe a rendszerváltás Magyarországon.

A rendszerváltás politikai, kormányzati elemeinek lezárását jelentette az 1990 tavaszán megrendezett, *többpárti parlamenti választás*, melynek győztese a Magyar Demokrata Fórum (MDF) lett. *Antall József* miniszterelnök vezetésével alakult meg az új kormány, melyre óriási feladatok hárultak.

A *szovjet csapatok teljes kivonása* (1991 nyara) teremtette meg a rendszerváltás katonai-biztonságpolitikai garanciáit. A rendszerváltás történetének feltárásán önálló kutatóintézet (Retörki) dolgozik 2013 óta.

Az új alkotmányos berendezkedés

Országunk első ún. írott alkotmánya 1949-ben készült, és nagyszámú (több mint ötven) kisebb és néhány totális módosítást követően egészen 2011-ig volt hatályban, az 1949. évi XX. törvény elnevezéssel. A törvény gyökeresen eltérő rendszerek és állami, politikai berendezkedések alkotmányos kereteként szolgált, természetesen csak formai értelemben.

A rendszerváltás több törvényhozási lépés sorozatával zajlott le, de szimbolikus mozzanata volt a *köz-társaság kikiáltása* 1989. október 23-án, az első szabad választások előtt, a régi parlament döntése alapján. Az 1989. évi XXXI. törvény az alkotmány 24. módosításáról az alkotmányos rendszer totális reformját eredményezte. Az alkotmányozók (lényegében az Ellenzéki, majd a Nemzeti Kerekasztal résztvevői) ezt az alkotmányt átmenetinek szánták.

Már október 23-a előtt is fontos közjogi lépések történtek (pl. az egyesülésről, a gyülekezésről, az Alkotmánybíróságról szóló törvények, alkotmánymódosítások), de a rendszerváltás közjogi feltételeit az 1989-es átfogó alkotmányreform teremtette meg: deklarálta

1 Tüntetés a romániai falurombolás ellen, 1988. június 27., Budapest, Hősök tere

a parlamentáris köztársaságot, az alapvető emberi és politikai alapjogokat, a népszuverenitás elvét, és azt, hogy senki sem törekedhet a hatalom kizárólagos birtoklására. A hatalommegosztás elvét implicit módon követve szabályozta az alkotmány a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom rendeltetését, önállóságának garanciáit és egymáshoz való kapcsolódását. Az Országgyűlés birtokolja az alkotmányozó hatalmat, elfogadása kétharmados többséget igényel, de nincs szükség a népszavazással történő megerősítésre [2].

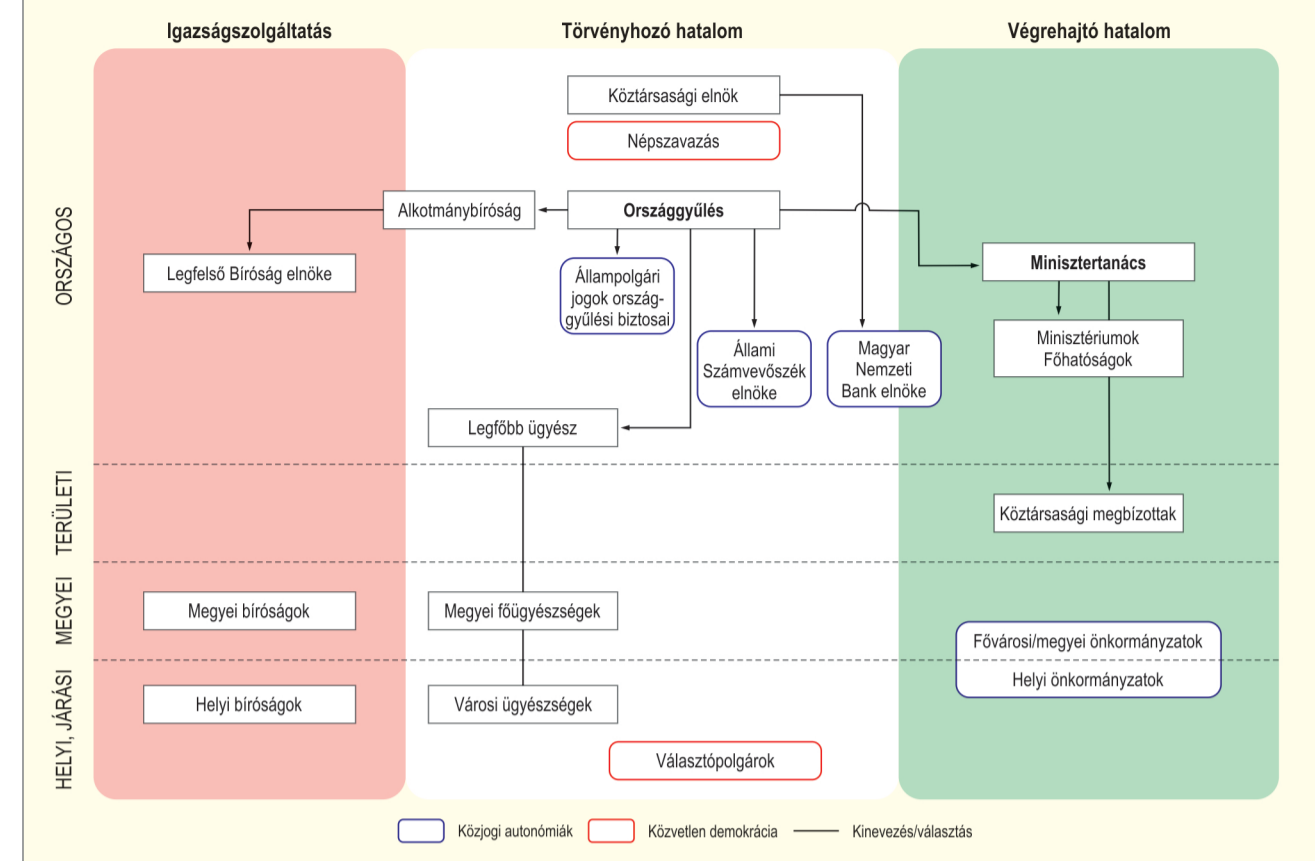
A kormányzati modell kialakítása tudatos erőszíttette a parlament (benne az ellenzék) hatalmi szerepét a kizárólagos törvényhozási tárgyú és a kétharmados többséget igénylő törvények körének felsorolásával (ún. kisebbségi vétő). A klasszikus hatalmi ágak mellett további, független jogállású, a hatalmat ellenőrző, egyenlítő intézményeket illesztettek az államszervezetbe: Alkotmánybíróság, Állami Számvevőszék, az állampolgári jogok országgyűlési biztosa [2].

A négyigénes népszavazás (mely a köztársasági elnök választásának módjáról, a munkasörtség megszüntetéséről, az MSZMP-vagyon elszámoltatásáról és a munkahelyi párt szervezetek megszüntetéséről szól) és az első szabad választásokat követő alkotmányrevízió (1990. évi XL. törvény) a hatalomba került politikai elit számára működőképesebb, a kormánynak nagyobb mozgásteret adó modellt jelentett. Nyugvópontra jutott az államelnöki szereppel kapcsolatos vita. Csökkent a kétharmados törvények száma, a kormány a nagyobb mozgástér mellett stabilitáshoz jutott, különösen az ún. konstruktív bizalmatlansági indítvány bevezetésével. (Az indítvány a hivatalban lévő kormányfővel szemben az új miniszterelnök megnevezésével együtt nyújtható be. Az Országgyűlés így azonnal megválaszthatja az új kormányfőt, nem alakul ki bizonytalanság.) Megmaradt a parlamentáris köztársasági államforma, de a változások a miniszterelnök személyét erősítő megoldásokkal a kancellári rendszer irányába mozdították el a kormányzati modellt.

2 A magyar Országgyűlés épülete

2 AZ ÚJ ALKOTMÁNYOS ÁLLAMSZERVEZET (1989–1990)

Az államszervezet működőképesnek bizonyult, az átmenetinek szánt alkotmány tovább maradt hatályban, mint azt eredetileg tervezték. Voltak kísérletek új alkotmány kidolgozására (1995, 2000, 2004), de végül is a kezdeményezésekhez nem sikerült elérni az alkotmányban előírt, kétharmados többségű konszenzust.

Az 1990. évi önkormányzati törvény megalkotásának területi vonatkozásai

A rendszerváltó, újonnan megválasztott parlament egyik legfontosabb feladata a *helyi önkormányzatokról szóló törvény* elfogadása volt, hogy az év őszén helyi választásokat lehessen tartani.

A betervezett törvényjavaslatot intenzív viták után fogadták el, jelentős kompromisszumokkal, törekedve arra, hogy igazodjanak a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájához, amelyhez a rendszerváltás után Magyarország igen korán csatlakozott. Az önkormányzatokat megilleti a politikai, gazdálkodási, adóztatási autonómia, a szervezeti felépítés és működési, valamint a társulási szabadság joga. Az alkotmány a helyi önkormányzás jogát a község, a város, a főváros és kerületei, valamint a megye választópolgárai közösségének alkotmányos alapjogaként deklarálta.

Az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról az önkormányzás általános szabályait a települési önkormányzatra vonatkozó fejezetekben tartalmazza, míg a megyei önkormányzatra, a megyei jogú városra és a fővárosra vonatkozó speciális szabályokat önálló fejezetekben állapította meg.

A legnagyobb szerkezeti változás a korábbi tanácsrendszerhez képest, hogy minden (helységnévvél rendelkező) település jogot kapott az önkormányzásra. Ezzel a korábbi közös tanácsokat kétszer annyira önálló helyi önkormányzat váltotta fel [3]. Nem mérlegelték, hogy az önállósuló települések képesek lesznek-e a feladatok önálló elvégzésére. Az önkormányzati törvény nem adott lehetőséget a kötelező társulás elrendelésére, és az első években az önkormányzatok nem is társultak a kívánatos mértékben, legfeljebb körjegyzőségeket hoztak létre a hatósági feladatok közös ellátására, míg a községszolgálatok községkörzeti ellátása szabályzatlanul maradt. Az 1990. évi modellt az 1994-es átfogó önkormányzati reform során törekedtek némileg racionalizálni, például azzal, hogy 300 főhöz kötötték az önálló község alapításának (kiválásának) jogát.

4 A KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATALOK (KÖRJEGYZŐSÉGEK) SZÁMA MÉRÉTNAGYSÁG SZERINT (1990–2010)

Év	Népességszám (fő)			
	1000 alatt	1000–1499	1500–2000	2000 felett
1990	13	97	115	413
1995	95	149	83	167
2000	106	163	104	163
2005	114	192	118	207
2010	121	203	156	288

5 AZ ÖNÁLLÓ (NEM TÁRSULT) ÖNKORMÁNYZATI HIVATALT FENNTARTÓ TELEPÜLÉSEK SZÁMA MÉRÉTNAGYSÁG SZERINT (1990–2010)

Év	Népességszám (fő)				
	500 alatt	500–999	1000–1499	1500–2000	2000 felett
1990	3	90	139	130	569
1995	142	395	289	225	702
2000	137	356	262	220	699
2005	62	254	243	204	687
2010	22	96	171	178	613

A körjegyzőségek többségében (1995–2005 között több mint kétharmadában) az ott élők száma nem érte el a 2000 főt [4]. Hasonlóképpen igaz ez a nem társult településekre is. Az önálló hivatalt fenntartó és körjegyzőséghez nem csatlakozott települések jelentős része (1995–2005 között több mint fele) 2000 főnél kisebb község volt, és közöttük sokszor aprófalvakat is találhatunk [5]. A rekordot e tekintetben Salföld község tartja, amely 2010-ben 44 állandó lakossal működött önálló polgármesteri hivatalt.

A szétaprózott települési önkormányzati rendszerben a *társulás hosszu ideig nem vált meghatározóvá*, annak ellenére, hogy 1997-ben egy külön társulási törvény elfogadására, majd 2004-ben a kistérségi társulások általános megszervezésére, lehatárolásukra, székhelyük kijelölésére került sor.

A *várossá nyilvánítás folyamata* eleinte hasonlóképpen nem volt szigorú szabályozáshoz kötve. Az önkormányzati törvény keretrendelkezéseit a területszervezésről szóló 1999. évi XLI. törvény részletezte, előírva, hogy csak nagyközség kezdeményezhet várossá nyilvánítást, ha fejlettsége és funkciói ezt a státuszt indokolják. A várossá nyilvánítások száma a rendszerváltás után hosszu ideig nőtt, s csak a szabályok szigorítása nyomán lassult le a folyamata. A rendszerváltás óta a városi státuszú települések száma ennek ellenére többszörösére nőtt, eltérítve a városi státusz és a városi funkciók tartalmát egymástól.

Az önkormányzati törvény sok vitát kiváltó szerkezeti vonása a megyékre és ezzel összefüggésben a megyei jogú városokra vonatkozó szabályozás. Az önkormányzati törvény csak az 1994-es reform során ismerte el, hogy a megye elkülönült szintű területi önkormányzat.

3 AZ ÖNKORMÁNYZATOK, ÖNÁLLÓ HIVATALOK ÉS KÖRJEGYZŐSÉGEK SZÁMA (1990–2011)

Év	Helyi önkormányzatok		Körjegyzőséghez csatlakozó önkormányzatok	Körjegyzőségek
	összesen	önálló hivattal		
1990	1 420	782	2 188	638
1991	3 097	1 562	1 535	529
1995	3 149	1 773	1 376	494
2000	3 158	1 762	1 396	536
2005	3 168	1 551	1 617	631
2010	3 175	1 202	1 973	768
2011	3 177	1 200	1 977	768

A törvény erejéből a megyei önkormányzatoknak a saját hatásköre néhány intézménytípus fenntartására korlátozódott. A megyei önkormányzatok feladatrendszere attól is függött, hogy a települési önkormányzatok milyen intézmények fenntartását adták át. A megyei önkormányzatok indirekt választási rendszere nehezítette a politikai legitimitációt. A megyei jogú városok (a megyeszékhelyek automatikusan, az ötvenezernél nagyobb népességszámú városok a parlament döntése alapján) elszigetelődtek a megyei közgyűlésektől, miután saját települési hatáskörük mellett megillette őket a megyei önkormányzatok hatásköre is, és nem rendelkeztek képvisellel a megyei közgyűlésekben.

Az önkormányzati törvény a fővárosra vonatkozó szabályokat külön fejezetben helyezte el. A törvényben rögzített modell szerkezeti, területi megosztottságot vezetett. A kerületi önkormányzatok és a fővárosi önkormányzat között nincs hierarchia, a kerületek *általános felhatalmazással* rendelkeznek. Az önkormányzati törvény nem rendezte megnyugtatóan a főváros és az agglomerációja speciális helyzetét. 1991-ben önálló törvény született a fővárosról, amely fenntartotta a kerületek erős autonómiáját, és nem oldotta meg a főváros és térsége intézményes együttműködését sem. Az önkormányzati törvény 1994-es módosításával a főváros szabályozása visszakerült az általános szabályok közé, némileg erősítve a fővárosi szintet, de igazán nem oldta meg sem a főváros és a kerületek, sem az agglomeráció koordinációs gondjait.

Az 1996-ban elfogadott *területfejlesztési törvény* különböző szervezeti és földrajzi kereteket alakított ki a térségi tervezés és összehangolás számára, de ezek nem bizonyultak tartósak, és a fejlesztéspolitikára korlátozódtak.

A *köztársasági megbízotti szerepkört* az 1990. évi önkormányzati törvény intézményesítette, hogy felváltta a rendszerváltás előtti megyei tanácsok felügyeleti-ellenőrzési szerepét a magyar közigazgatásban. A köztársasági megbízottak illetékességi területét az Országgyűlés 66/1990. (VIII. 14.) OGY-határozat alakította ki, nyolc régiót határoztak meg. A köztársasági megbízottak jogállásáról, hivataláról és egyes feladatairól az 1990. évi XC. törvény rendelkezett.

A köztársasági megbízottak elsőrendű feladatukként látták el a helyi önkormányzatok törvényességi ellenőrzését; az önkormányzatok által mérlegeléssel meghozott döntéseknek kizárólag a jogszűrését vizsgálhatták, mégpedig utólagos jelleggel. Emellett a számukra

törvényben vagy kormányrendeletben megállapított ügyekben elsőfokú hatósági jogkört gyakoroltak. Elbíráltak a hatáskörükbe tartozó jogorvoslatokat azokban az államigazgatási hatósági ügyekben, amelyekben első fokon már döntések születtek, s amelyekben nem valamely központi alárendeltségű államigazgatási szerv volt jogosult eljárni. Törvény vagy törvényi felhatalmazás alapján ellátták a kormány által a hatáskörükbe utalt államigazgatási feladatokat. A köztársasági megbízott hivatalának kiemelt feladata volt a régiója területén működő államigazgatási szervek tevékenységének az összehangolása.

A köztársasági megbízottak a törvényességi ellenőrzési körben észlelt törvénysértések megszüntetésére felhívták az önkormányzatok figyelmét. Ha a megadott határidőre az önkormányzat nem szüntette meg az észlelt törvénysértést, akkor a köztársasági megbízottnak joga volt kezdeményezni az Alkotmánybíróságnál a törvénysértőnek tartott önkormányzati rendelet felülvizsgálatát, adott esetben a megsemmisítését.

A köztársasági megbízottakat – az előírt képesítési követelményekkel – a miniszterelnök javaslatára, az illetékes parlamenti bizottsági meghallgatása után, a köztársasági elnök nevezte ki, a köztársasági elnök megbízatásának az időszakára. A köztársasági megbízott címzetes államtitkári rangban látta el feladatát.

A lehatárolt köztársasági megbízotti régiók 6 egy részének területe egybeesett a korábbi regionális felosztási tervben megjelent területi egységeivel, míg másokat meglehetősen egyedi módon oldottak meg. A köztársasági megbízotti régiók kijelölt székhelyei általában a régió legjelentősebb központjai lettek; Veszprém székhelynek jelölését a beosztott három megye önkormányzatainak kiegyensúlyozott elérhetősége ala-

pozta meg. A magyar községállomány erős területi különbségei miatt az egyes régiók között jelentős különbségek voltak az önkormányzatok számát tekintve. A köztársasági megbízotti régiók nem tettek szükségessé érdemi lakossági ügyintézészel kapcsolatos utazásokat.

Az intézmény csak egy kormányzati időszakban működött, az 1994-es országgyűlési választások után felállt új kormány „kivezette” az intézményt. Más megoldást alakítottak ki az önkormányzatok törvényességi felügyeletének az ellátására.

Az államigazgatás dekoncentrált szerveinek átalakulása 2010-ig

A területi közigazgatási rendszer hagyományosan képviselői elvre épülő önkormányzati és bürokratikus, hierarchiában működő ún. *dekoncentrált államigazgatási szervezeti szektorra* oszlik. A rendszerváltás előtti, szovjet típusú tanácsrendszerben a tanácsok állam-szervezeti jellegük alapján képesek voltak befogadni klasszikusan államigazgatási feladatokat is, s a kormánzatnak közvetlen lehetősége volt a tanácsi végrehajtó bizottságokon keresztül irányítani is az államigazgatási munkát. Ezért a területi szintű igazgatás kevésbé volt megszokott, s lényegesen kisebb számban voltak tanácsokon kívül szervezett államigazgatási egységek. Az önkormányzati modellváltás azonban jelentős változást eredményezett a területi igazgatás struktúrájában, ugyanis határozottabban szétvált az önkormányzati és az államigazgatási feladatok köre, és – a megyei tanácsok megszűnésének következtében – jelentősen megnőtt a minisztériumoknak közvetlenül alárendelt területi államigazgatási szervek száma és szerepe.

Az állami szervek az általuk ellátott funkciók, szolgáltatások jellegétől függően épülnek ki területi szinten.

- Települési, illetve városi szintű szervezetekre többnyire csak azon állami tevékenységek esetében van szükség, amelyek közvetlen ügyfelforgalmat bonyolítanak le, illetve szükséges a folyamatos jelenlétük (pl. rendőrség, földhivatalok, bíróságok).

- Az állami igazgatási szervek túlnyomó többsége – egészen a járásek újbóli megjelenéséig – megyei szinten szerveződött meg.

- Ennek ellenére viszonylag gyakran előfordult az általános megyei beosztástól eltérő többmegyes, illetve regionális beosztás, akár megyehatárokat is átmetszve.

2004-ig kilenc kormányhatározat állapította meg, hogy a területi államigazgatási szervek szervezetiileg túltoltak, a működésüket ellenőrző, összehangoló mechanizmus alapvetően hiányzik, az ellátott funkciók heterogének, a különböző szervek között felesleges párhuzamosságok vannak, s mindezek következtében a területi államigazgatás drágán és szerény hatékonysággal működik. E problémák kiküszöbölésének egyik módját a kormány 1994-től egy egységes megyei közigazgatási hivatal létrehozásában látta.

Az 1995-ben megindult területi közigazgatási reform az akkoriban 38 különböző dekoncentrált szervezeti típusból álló államigazgatási konglomerátum integrálására irányult azzal, hogy túlnyomó többségüket – szakmai önállóságuk megtartásával – a megyei közigazgatási hivatalba olvassza. A nagy lendülettel megindult reform azonban – elsősorban az ágazati minisztériumok ellenállása miatt – megtorpant. Három évvel a reform meghirdetése után csak egyetlen dekoncentrált szerv, a fogyasztóvédelmi felügyelőség épült be a megyei közigazgatási hivatalba, viszont az egy minisztérium alá tartozó dekoncentrált szervek többsége összekapcsolódott egy szervezetben, s ezzel 19-re csökkent az ágazati területi, dekoncentrált szervezeti típusok száma.

A 2006-os választások után megalakult kormány továbbra sem mondott le a közigazgatás területi reformjáról, melyet az önkormányzati régiók kialakításában látott megvalósíthatónak. Ehhez azonban – az érintett törvények kétharmados jellege miatt – az ellenzék támogatására is szükség lett volna, amelyre azonban nem került sor. Az akkori kormány így a kormányzati szervezetátalakítással összefüggő törvénymódosításokról szóló 2006. évi CIX. törvény alapján megkezdte a korábban megyei szinten működő *dekoncentrált államigazgatási szervezetek régiós átalakítását*. A regionális szint – különösen az önkormányzati rendszerben – Magyarországon nem rendelkezett hagyományokkal. A régiókról az Országos Területfejlesztési Konceptióról szóló 35/1998. (III. 20.) országgyűlési határozat rendelkezett, s vele igazodott az uniós Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrájának (NUTS) lehatárolási követelményeihez, amelyet nem a közigazgatás,

9 A DEKONCENTRÁLT TÍPUSÚ ÁLLAMIGAZGATÁSI SZERVEK FELELŐSÉGE ÉS ILLETÉKESÉGI TERÜLETEI	
Illetékességi terület (államigazgatási szervek)	
Mege	
Közigazgatási hivatalok	
Statisztikai igazgatóságok	
Kincstári területi igazgatóságok	
Kincstári vagyoni igazgatóság kirendeltségei	
Földművelésügyi hivatalok	
Állategészségügyi és ételminőség-ellenőrzési állomások	
Növény- és talajvédelemi szolgálatok	
Mezőgazdasági és vidékfejlesztési kirendeltségek	
Közlekedési felügyelet	
Munkabiztonsági és munkaügyi felügyelet	
Egészségbiztosítási pénztári igazgatóságok	
Nyugdíjbiztosítási igazgatóságok	
Hadkiegészítő parancsnokságok	
Mege, körzeti alegységekkel	
Földhivatalok	
Munkaügyi központok	
Népegészségügyi és tisztiorvosi szolgálatok	
Adó- és pénzügyi ellenőrzési igazgatóságok	
Katasztrófavédelmi igazgatóságok	
Rendőrkapitányságok	
Tervezési–statisztikai régió	
Geológiai szolgálat területi hivatalai	
Bevándorlási és állampolgársági igazgatóságok	
Regionális ifjúsági irodák	
Vizsgaközpont-igazgatóságok	
Tervezési–statisztikai régió, körzeti alegységekkel	
Vám- és pénzügyőr-parancsnokságok	
Megehatáros régió	
Bányakapitányságok	
Műszaki biztonsági felügyelet	
Kulturális örökségvédelmi irodák	
Kárelrendezési hivatali kirendeltségek	
Szerencsejáték-felügyelet	
Megehatáros régió, megehatáros alegységekkel	
Mértékhlitelesítő hivatalok	
Speciális régió	
Hírközlési területi irodák	
Területi főépítési irodák	
Regionális idegenforgalmi bizottságok	
Erdészeti szolgálat igazgatóságai	
Környezetvédelmi felügyelőségek	
Vízügyi igazgatóságok	
Nemzetipark-igazgatóságok	
Speciális régió, körzeti alegységekkel	
Határőr-igazgatóságok	
Speciális területi szervek, több telephellyel	
Mezőgazdasági minősítő intézetek	

hanem a területfejlesztés számára, tervezési-statisztikai céllal alakítottak ki.

A *regionalizálás első hulláma* 2006 decemberében indult meg, melynek keretében egyrészt bizonyos öszszefonásokra került sor, másrészt a kormány végrehajtotta a megyei keretek között működő szervezetek regionális átalakítását:

- Ilyen regionalizálás ment végbe az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH), az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ), a hadkiegészítő parancsnokságok, a közigazgatási hivatalok, a közlekedési felügyelet (új nevén Nemzeti Közlekedési Hatóság), a Magyar Államkincstár, a munkaügyi központok és a nyugdíjbiztosítási igazgatóságok esetében.

- A korábbi területi főépítési irodák a közigazgatási hivatalok szervezeti keretében működtek tovább, illetékességük megegyezett a hivatal illetékességével.
- Megszűnt a Magyar Geológiai Szolgálat; feladatait a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal, illetve annak bányakapitányságai vették át.

- Megszűnt a Szerencsejáték Felügyelőség; feladatait az APEH Szerencsejáték Felügyeleti Főosztálya látta el. Ugyanakkor a korábbi területi felügyelőségek változatlan felszínén és területi illetékességgel folytatták tevékenységüket.

- Megszűnt az Országos Mérésügyi Hivatal; feladatait a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal vette át. Az addigi alsófokú szervből középfokú szervvé váltak a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnokság (VPOP) regionális nyomozó hivatalai. A Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal központjának és megyei szinten működő szervezeteinek létrejöttével többek között megszűntek a fővárosi és megyei növény- és talajvédelmi szolgálatok, a fővárosi és megyei állategészségügyi és növényellenőrző állomások, az Állami Erdészeti Szolgálat (ugyanakkor az érintett megyei mezőgazdasági szakigazgatási hivatalok erdőügyben illetékesek a korábbi igazgatóságok területén) és az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (OMMI).

2007 szeptemberében a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségből és a közigazgatási hivatalokból belülről működő fogyasztóvédelmi szervezeti egységekből létrejött az egységes Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság, valamint a megyei közigazgatási hivatalok 2009. január 1. és 2010. augusztus 31. között regionális államigazgatási hivatalokként működtek.

A regionalizálási kísérlet ellenére a dekoncentrált szervek tényleges integrációját, a területi államigazgatás hatékonyabb működtetését, az ügyfélközpontság erősítését ebben az időszakban sem sikerült elérni.

Az európai uniós tagságra való felkészülés területi, területfejlesztési megoldásai

Az uniós tagságra való felkészülés szempontjából mérföldkőnek és egyúttal a legmagasabb szintű jogszabálynak a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény tekinthető. A törvény megalkotását követő, az országos területfejlesztési koncepcióról szóló, különböző periódusokban megújuló országgyűlési határozatok e törvény rendelkezéseit konkrétizálják, töltik fel tartalommal, hasonlóképp, mint azok a kormányrendeletek, amelyek a fejlesztéspolitika szempontjából fontos térség típusokat határolik le.

Maga a törvény ugyan számos (12) térkategóriát alakított ki, tartalommal való feltöltésükre azonban csak néhány területi egység vonatkozásában került sor.

A megfelelő területfejlesztési beavatkozások kialakításához szükségesnek tűnt a fejlesztendő területi egységek lehatárolása, melynek egyik alapvető léptéke a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által lehatárolt kistérség, majd később a járás lett. A lehatárolás olyan területi sajátosságok alapján történt, melyek segítséget kívántak nyújtani a sikeres fejlesztési beavatkozások irányának meghatározásában. A lehatárolás szerinti területeket az alábbi térképek szemléltetik: 10 11 12 13.

A területfejlesztési törvény térkategóriái közül a gyakorlatban a vállalkozási övezetek forrással és tartalommal történő feltöltésére is sor került.

A kiemelt térségek felsorolását az Országos Területfejlesztési Konceptió tartalmazta az alábbiak szerint:

- a budapesti agglomeráció térsége;
- a Balaton, a Velencei-tó–Vértes, a Tisza-tó, a Mátra–Bükk, a Dunakanyar, a Mecsek–Villány, Sopron–Köszeg-alja térsége;
- a Hortobágyi Nemzeti Park, a Fertő–Hanság Nemzeti Park, az Aggteleki Nemzeti Park, a Duna–Dráva Nemzeti Park, a Kiskunsági Nemzeti Park, a Körös–Maros Nemzeti Park, a Duna–Ipoly Nemzeti Park, a Bükk Nemzeti Park.

A területfejlesztés intézményrendszerének szereplői 2004-ig:

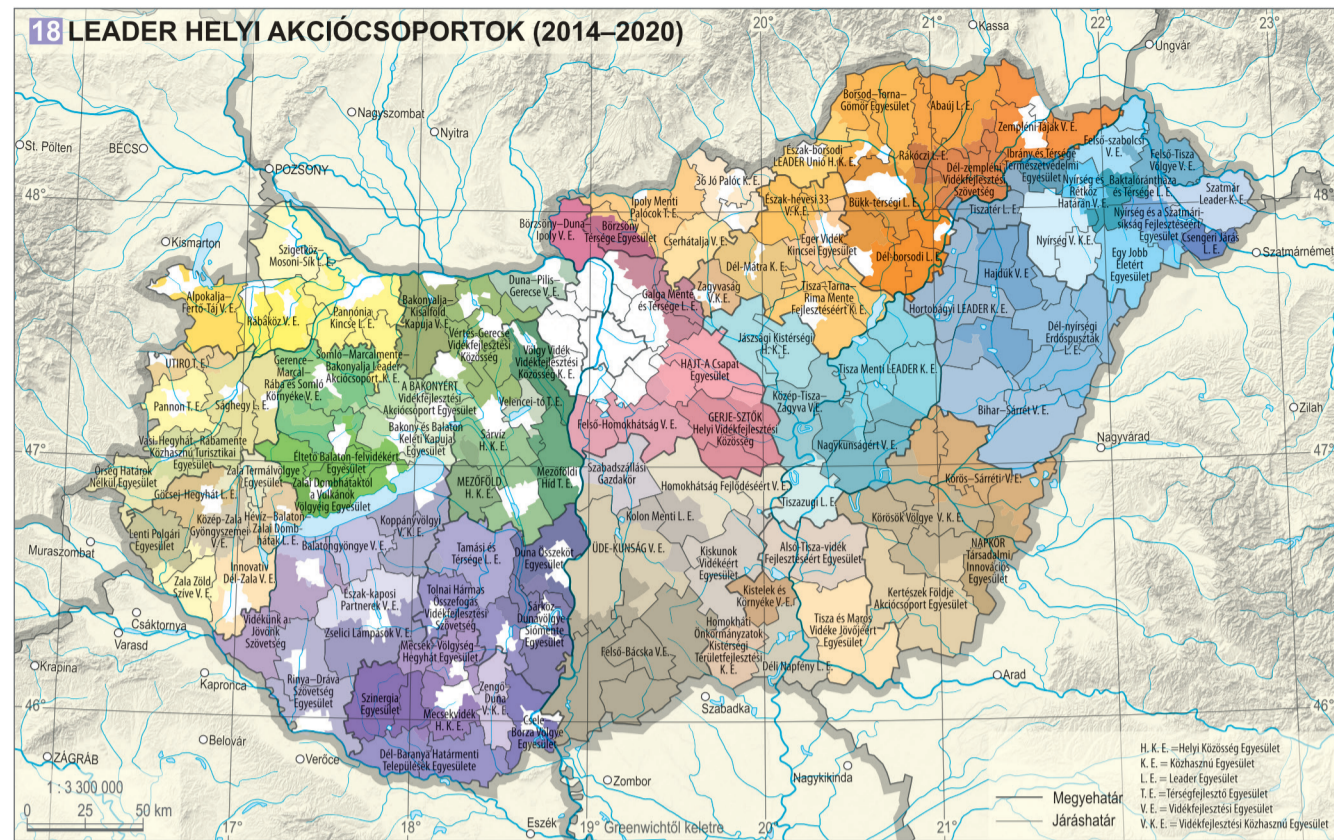
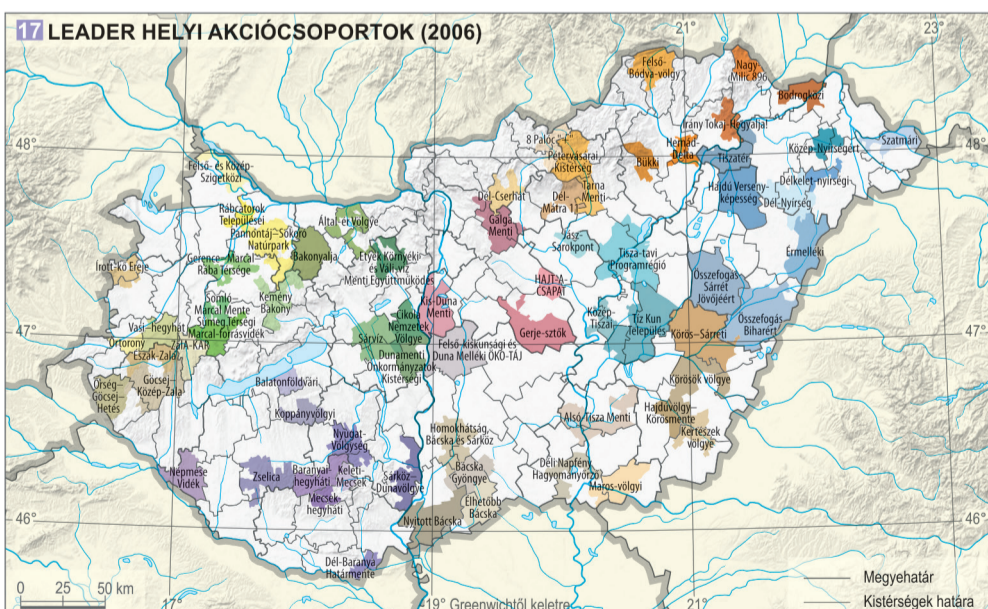
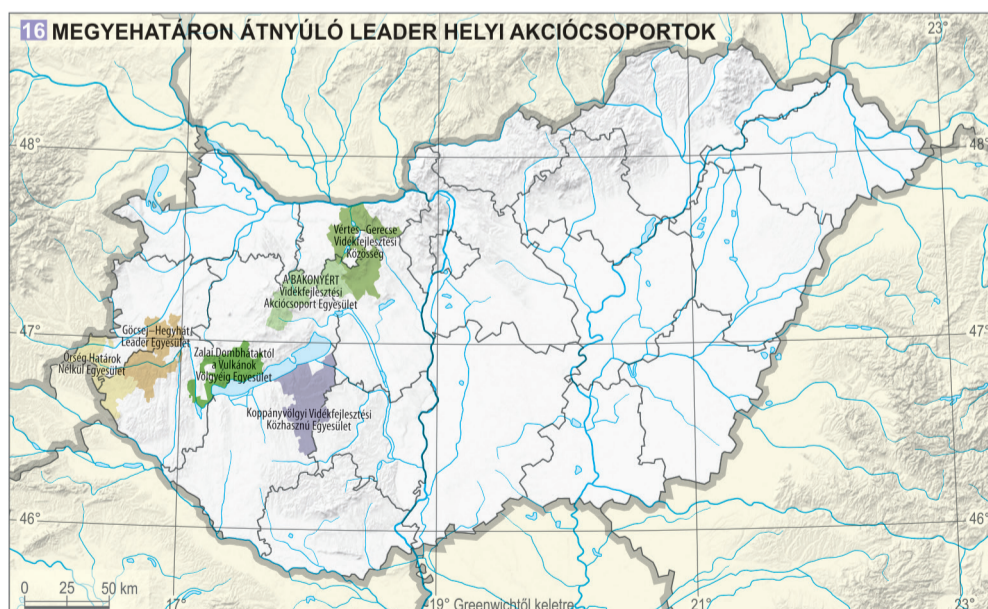
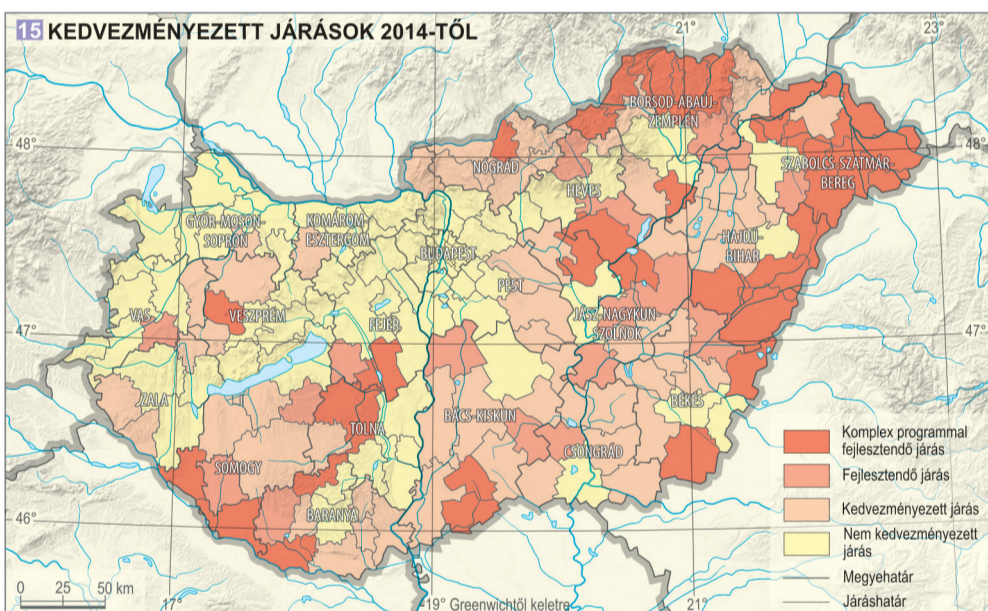
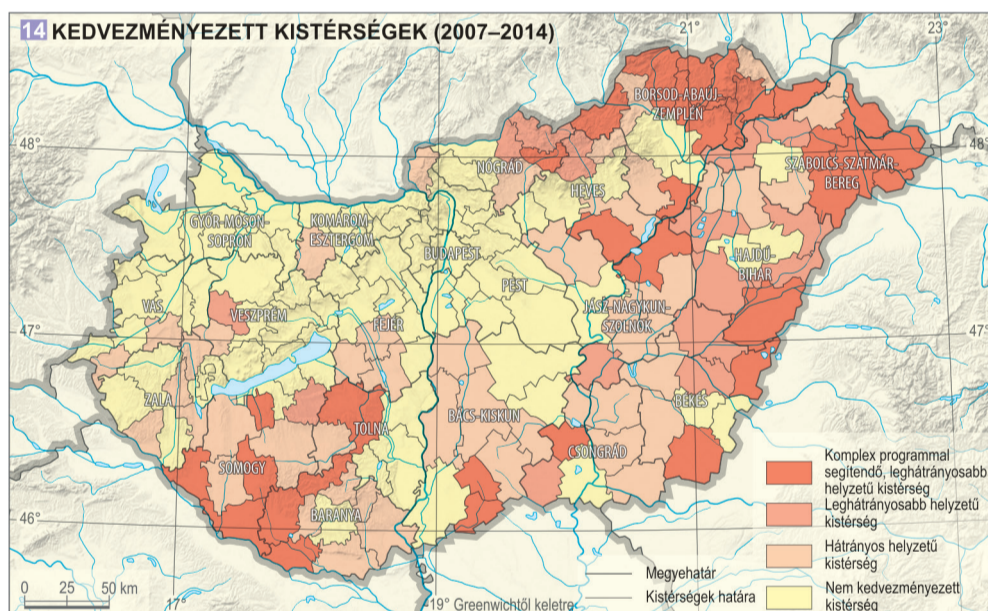
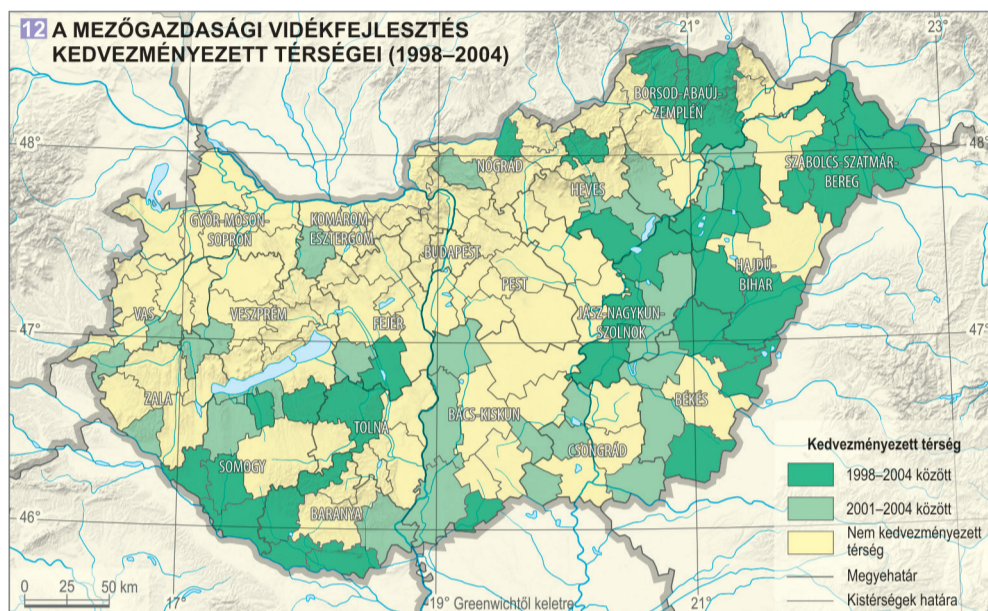
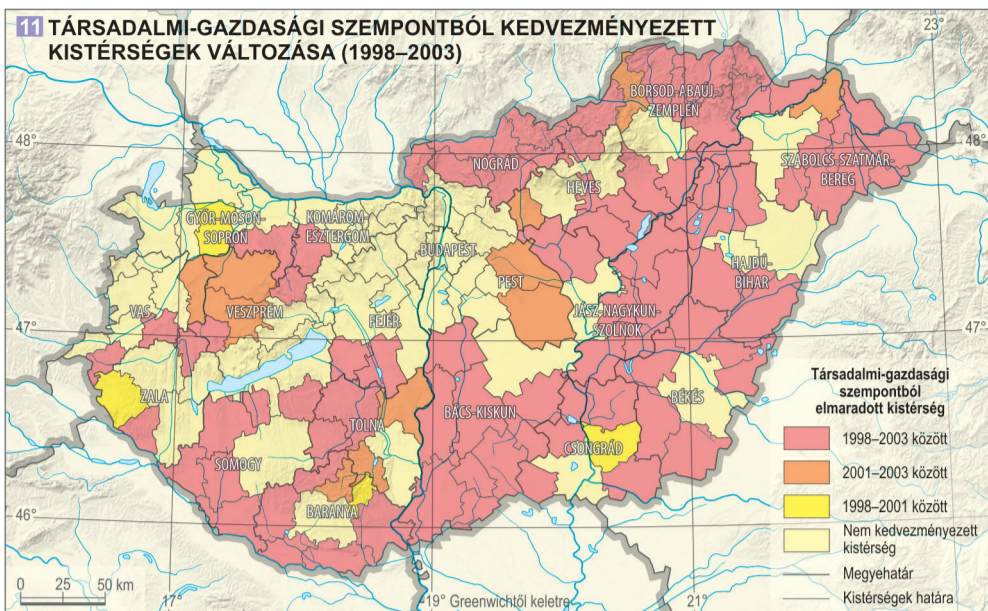
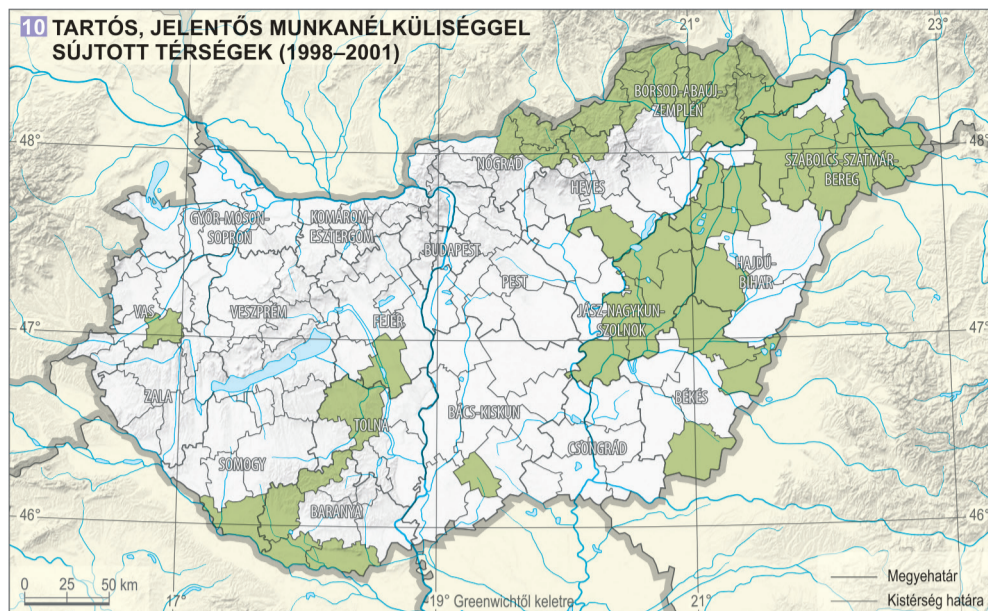
- területfejlesztési önkormányzati társulás;
- megyei területfejlesztési tanács;
- regionális területfejlesztési tanács;
- térségi fejlesztési tanács (1999. november 7-től).

Az európai uniós tagság hatása a közigazgatási, területfejlesztési, intézményi fejlődésre

Magyarország európai uniós csatlakozása után a területfejlesztés intézményrendszerét nem csupán a hazai, hanem az uniós jogi szabályozás is alakította. Ez alapján központi szinten – többségében az egyes minisztériumokon belül – jöttek létre az irányító hatóságok, a kifizető hatóságok/ügynökségek, a monitoring bizottságok (melyeknek a tagsága a központi közigazgatás képviselőin kívül vállalkozókból, civilekből, köztestületi képviselőkből is állt) és az ún. közreműködő szervezetek. Ez az intézményrendszer volt felelős a hétéves időszakokra tervezett fejlesztési programok (ún. operatív programok) végrehajtásáért. Egyetlen területi program létezett, ahol a döntés-előkészítési kezdetben regionális, majd 2014–2020 között megyei szinten történt. Ezt 2004–2006 között Regionális Operatív Programnak, 2007–2013 között a régiók neve szerinti operatív programnak, 2014–2020 között Terület- és Településfejlesztési Operatív Programnak (TOP), 2021-től TOP+-nak nevezték. Az intézményrendszer szereplői közül a gyakorlatban azok válhattak fajsúlyossá, amelyek fejlesztési források felett rendelkeztek. Területi szinten ez kezdetben a regionális fejlesztési tanácsokat és a regionális fejlesztési ügynökségeket jelentette (az utóbbiak voltak a program közreműködő szervezetei), majd pedig a megyei önkormányzatokat. A területfejlesztési törvény 2004-es módosítása nyomán ugyan kistérségi szinten kialakították a kistérségi fejlesztési tanácsokat, gyakorlati jelentőségük azonban sosem volt, 2012-ben e területi szintű szerepet meg is szüntették. A 2010-től működő kormányzati fejlesztéspolitika a megyei szintet, azon belül pedig a megyei önkormányzatot preferálta, így 2012-től megszűnt a megyei és regionális fejlesztési tanács. Regionális szinten létrehozták a regionális egyeztető fórumot, melyet a régió megyei közgyűléseinek elnökei működtettek. Hasonló egyeztető fórum jött létre megyei szinten a megyei jogú város és a megyei önkormányzat között, mert a megyei területfejlesztési programoknak nem része a megyei jogú város (az utóbbi önálló programot dolgoz ki). Mivel a területfejlesztési feladatot teljes egészében megyei szintre telepítették, 2016 júniusától megszűntették a regionális fejlesztési ügynökségeket is.

A különböző területi egységek kialakítása során tervezési szempontból kezdetben a tervezési-statisztikai régiók, majd 2010 után a megyék váltak fontossá. Ugyanakkor az egyes programok végrehajtása idején egyre nagyobb jelentőségű lett a kistérségi fejlettség szerinti lehatárolása. Ennek az az oka, hogy a kevésbé fejlett területeken külön programok indulhattak, a pályázatok magasabb pontszámában és magasabb támogatásban részesülhettek. A besorolás felülvizsgálatát az uniós programozási időszakokhoz igazították, így került sor 2007-ben a még kistérségi, majd 2014-ben immár – a csaknem azonos – járási besorolásra 14 15.

Magyarországon az uniós forrásokra támaszkodó vidékfejlesztés nem csupán szervezetiileg, de területileg is eltér a területfejlesztés intézményrendszerétől. A legfőbb döntéshozó, az irányító hatóság a mindenkori agrárügyekért felelős minisztériumon belül működött, területi szinten a kifizető ügynökségnek regi-

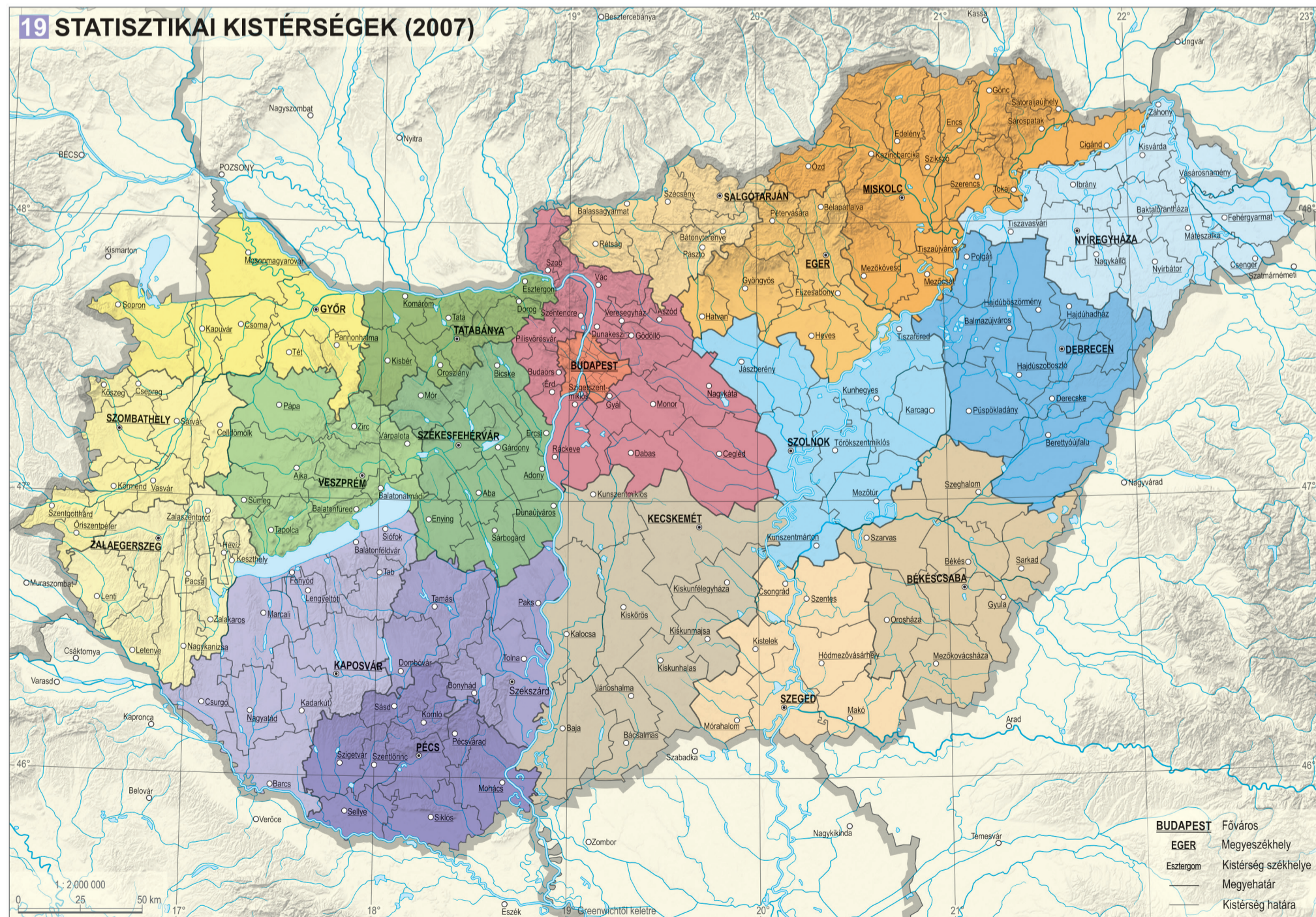
térségek fejlesztési tanácsi formában 1996-ban részévé váltak a területfejlesztés intézményrendszerének, tagjai kizárólag települési önkormányzatok voltak.

A **többcélú kistérségi társulások**ról szóló törvény elfogadásával 2004-ben sor került az önkormányzati közszolgáltatás-szervezés reformjára, mely az ún. komplex önkéntes önkormányzati társulások megalapítását ösztönözte a statisztikai kistérségek határaihoz igazodva. A többcélú társulások 2007-re átfedés nélkül létrejöttek az ország teljes területén **19**, így lehetővé vált, hogy e társulások egyúttal a kistérségi fejlesztési tanácsok jogkörét is gyakorolják. Ennek megfelelően a kvázi alsó középszint léptékében összehangolták a településfej-

lesztést és optimalizálták a közszolgáltatás-nyújtást. A társulások maguk határozták meg kompetenciájukat, s jellemzően az alapfokú humán közszolgáltatások ellátására vállalkoztak.

A 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól előírta jogi személyiségű társulássá alakításukat, a tapasztalatok szerint azonban a korábbi időszak kistérségi funkcionális szempontból ma is erőteljesen formálják a közszolgáltatási közeget.

A helyzet illusztrálására szolgáltató jel példát a Kemesnaji Szociális, Gyermekjóléti és Egészségügyi Intézményfenntartó Társulás, melynek területi illetékessége a Celdömölki járásra, valamint 2021-ig azon túl

onális, majd megyei szervei voltak. A kivételt az Unióban 1991-ben indult LEADER (közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében) program jelentette. Ez a program azért figyelemre méltó, mert a legközelebb áll a helyi szinthez, funkcionális térség, mert gyakran a közigazgatási határokon átnyúlik **16**, helyi döntéshozó jogkörrel rendelkezik, amelyben a köz-

szféra képviselőinek aránya nem haladhatja meg a 49%-ot, vagyis a többséget a civilek és a vállalkozók alkotják. 2005–2007 között 70 ilyen szervezet (ún. helyi akciócsoport) működött **17**, 2007-től – a 120 fő/km² feletti népsűrűségű települések kivételével – országossá vált a lefedettség. Ezután csak a helyi akciócsoportok száma változott, 2022-ben ez a szám 103 **18**.

Az önkormányzati kistérségi társulások funkcionális és területi folyamatai

A KSH 1994-ben lehatárolta a *kistérségi statisztikai körzeteket*, melyek megfeleltek a jelenleg használatos, ún. NUTS-nomenklatúra szerinti LAU 2 szintnek. E térségek száma 138-ról fokozatosan 175-ra nőtt. A kis-

a szomszédos Sümegi járásra is kiterjedt a támogató szolgálat vonatkozásában. A kemesnaji társulás jogelődje a többcélú kistérségi társulás volt, melynek területi határa egybeesik a mai Celdömölki járással. A 28 önkormányzatból álló makrotársulás égisze alatt a tagönkormányzatok összesen 12 feladatot ruháztak a társulásra, melyeknek az ellátási körzetei egyedileg változnak a települési igények szerint. A társulás tevékenysége az intézményfenntartásra korlátozódik.

A 2011 utáni alkotmányos és közigazgatási berendezkedés

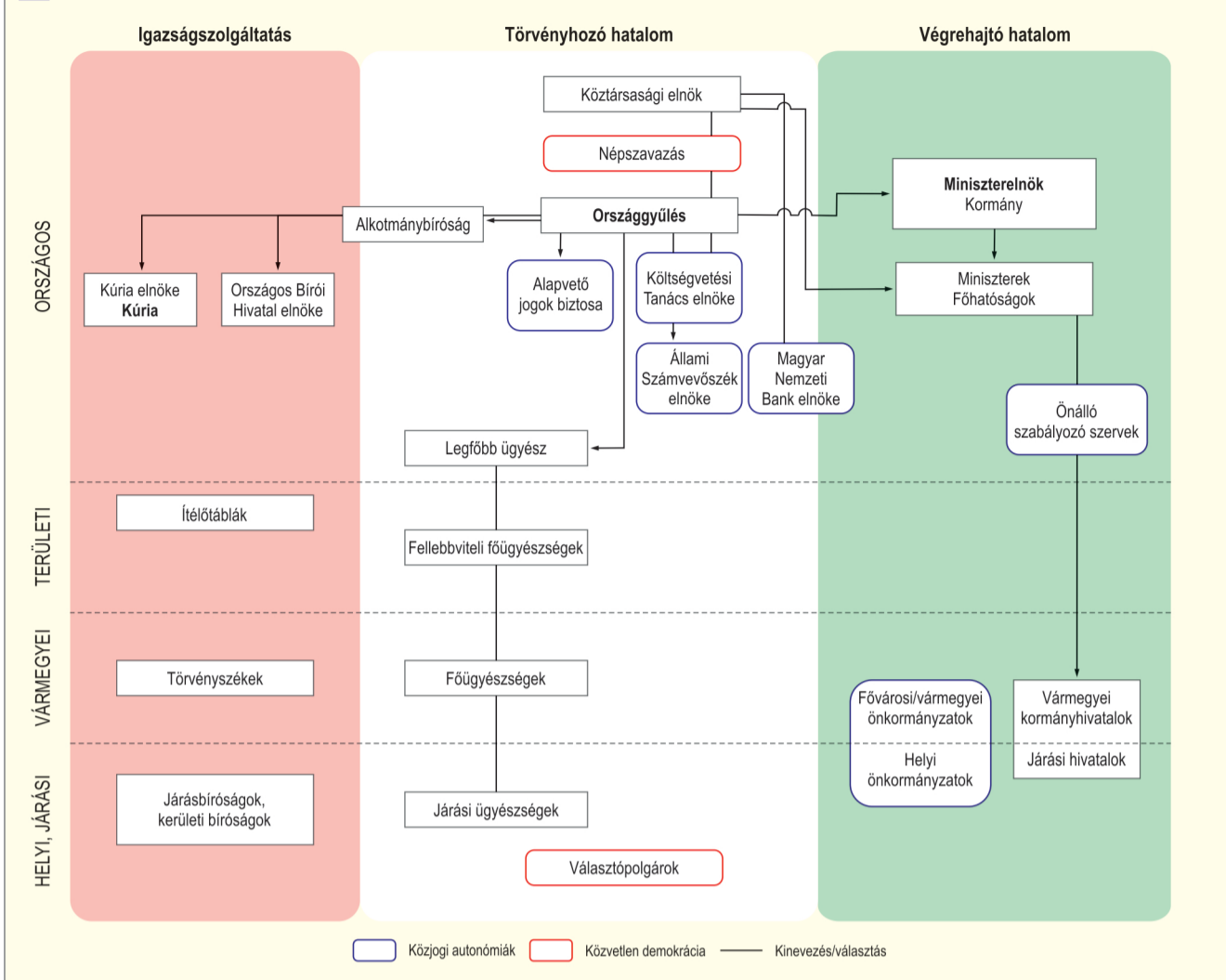
A jelenlegi alkotmány 2012. január 1-jén lépett hatályba, felváltva a korábbi, többszörösen módosított, 1989-ben pedig gyökeresen megreformált, de ideiglenesnek szánt 1949. évi XX. törvényt. Az alkotmányozó hatalommal rendelkező parlament kétharmados többséggel fogadta el a számosás nélküli Alaptörvényt, szimbolizálva rendeltetését a teljes jogrendszer megalapozására.

Alaptörvénynek az alapjokora és az államszervezetre vonatkozó rendelkezéseit a preambulum szerepét betöltő ún. Nemzeti hitvallással és a történeti alkotmány elveivel összhangban kell alkalmazni.

Az új alkotmánnyal az állam- és kormányforma nem változott. A jelenlegi magyar államszervezet a szereplőket tekintve nem mutat jelentős változásokat, viszont az államszervezeti egységek tényleges hatalmi pozíciója átrendeződött a rendszerváltás során megalkotott alkotmányi modellhez képest **20**.

Az állam demokratikus berendezkedésére vonatkozó legfontosabb elveket az ún. Alapvetés fejezet tartalmazza. Magyarország a *népszuverenitás* és a *jogállamiság* elveire épülő *parlamentáris köztársaság*, amelyben érvényesül

20 A JELENLEGI ALKOTMÁNYOS ÁLLAMSZERVEZET

A 2018-ban elfogadott törvény a kormányzati igazgatásról felhatalmazást adott a kormánynak a közigazgatási szerveket érintő szabályozásra. Erre alapozva kormányrendelet rögzítette a megyei és a járási kormányhivatalok illetékességét, jogállását, hatáskörét. A kormánynak a rendelet szerint lehetősége van az általános megyei, járási illetékességi szabályoktól való eltérésre.

Az államszervezet további elemeinél (bírószék, ügyészség, rendvédelem) a területi beosztásra utalás sincs az Alaptörvényben.

Az alkotmány a helyi önkormányzatokra vonatkozóan is csak keretjellegű szabályokat tartalmaz. A korábbi modelltől eltérően nem deklarálja a helyi közösség jogát az önkormányzathoz; az új államfelfogás értelmében az önkormányzat elsősorban nem az állampolgári részvétel és képviselet fóruma, hanem a közfeladatok megvalósítója az egységes állam végrehajtó hatalmi ágának részeként. Az alkotmányos szabályozás alapvetően a helyi önkormányzatokra vonatkozik, s csak indirekt módon jelenik meg a megye, a megyei képviselő-testület elnöke megválasztási szabályának külön megemlékezésével.

Az új önkormányzati törvény

2011-ben alkották meg az új önkormányzati törvényt, mely nem csupán nevében módosult – Ötv. helyett Möt.v., vagyis *Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény* –, de számos területen változtatta meg az önkormányzati alaptevékenység tartalmát és a térbeli együttműködés kereteit. Ismeretes, hogy a rendszerváltás időszakában egy európai léptékben is rendkívül széles feladatkörű és felelősségű önkormányzati rendszert alakítottak ki. Már a törvény megalkotásának pillanatában léteztek olyan feladatok, amelyeket az önkormányzatok egésze vagy jelentős része nem volt képes ellátni. A revízióra – leginkább a módosítás kétharmados parlamenti támogatásának, illetőleg a politikai konszenzusnak a hiánya következtében – egészen 2011-ig nem kerülhetett sor. A törvény rendelkezése szerint a helyi önkormányzás joga ugyan a települések (települési önkormányzatok) és a megyék (területi önkormányzatok) választópolgárainak közösségét illeti meg, azonban e jog korábban az alkotmányban szerepelt (így az alkotmányos jogok körébe tartozott), míg az Alaptörvény e rendelkezést már nem tartalmazza, egy színttel lejjebb került, nevezetesen az Möt.v-be. A változtatások egyik alapvető célja – a jó állam filozófiája mentén – a közszolgáltatások körének szélesítése, elérhetőségük, mi-

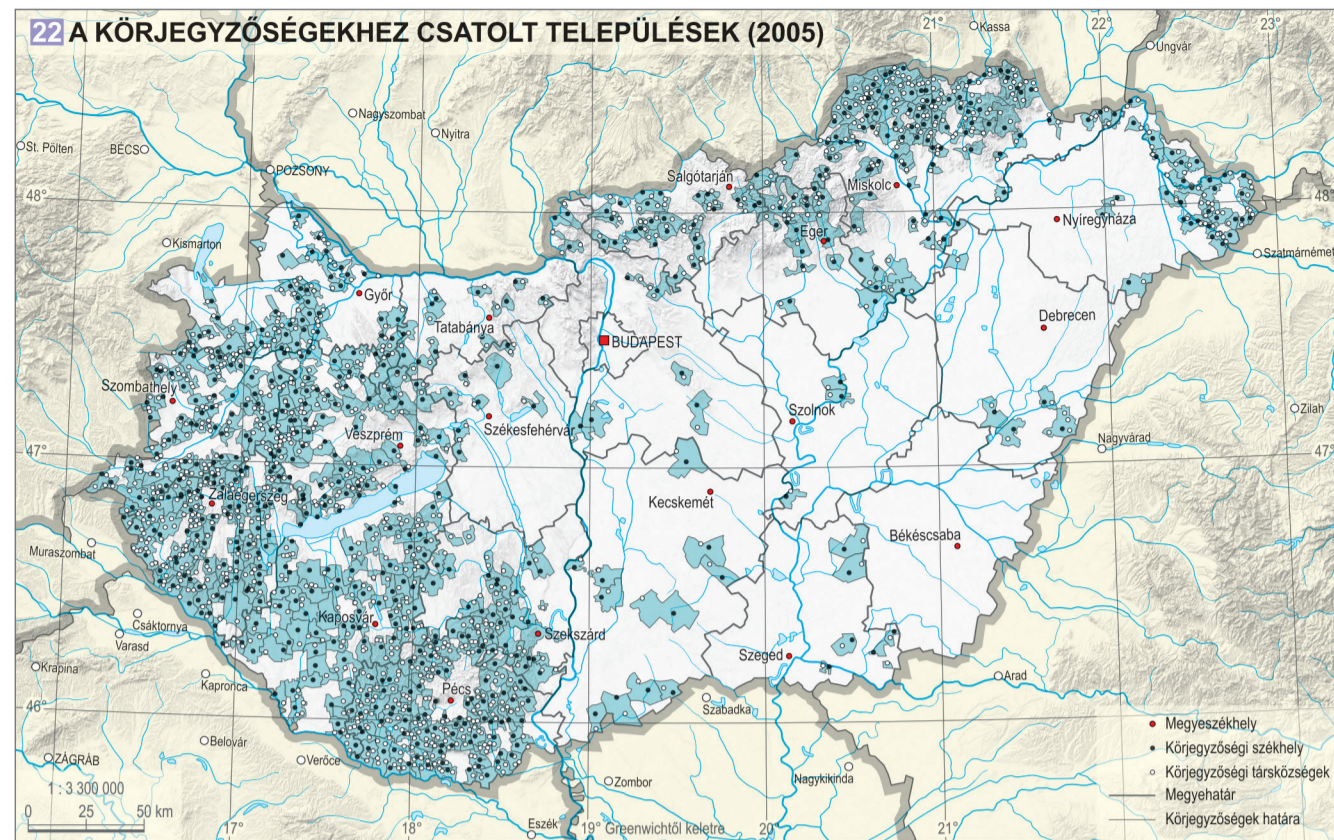
3 Kisgyőr és Bükkaranyos közös önkormányzati hivatala

nőségük javítása, a helyi lakossági igényeknek való megfelelés és természetesen az olcsóbb vagy legalábbis hatékonyabb működtetés. Mindezt a kormányzat a központosítás útján vélte leginkább elérhetőnek, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy számos feladatkör az önkormányzatoktól az államhoz került át. Mindez nem feltétlenül azonnal, hanem több lépcsőben, több év alatt következett be, és a közigazgatás területi szerkezetének alakulására többnyire nem gyakorolt hatást, vagyis a már meglévő hatóságok – szervezetek helyett vagy mellett nem jöttek létre újak. (A különbség annyi volt, hogy a korábbi önkormányzati ügyintéző helyett például a kormányhivatal illetékes járási irodájához kellett fordulni.) Kivételt jelentett azonban ez alól az alapfokú nevelési-oktatási intézmények (vagyis az általános iskolák) átalakítása, melynek következtében egy országos szintű központ (a jelenlegi elnevezés szerint Klebelsberg Központ) irányítása alatt álló tankerületi rendszert alakítottak ki. A szakmai, fenntartói feladatokat a helyi szint helyett egy-egy, átlagosan 3–4 járási illetékességi területen működő tankerület vette át országsszerte [2].

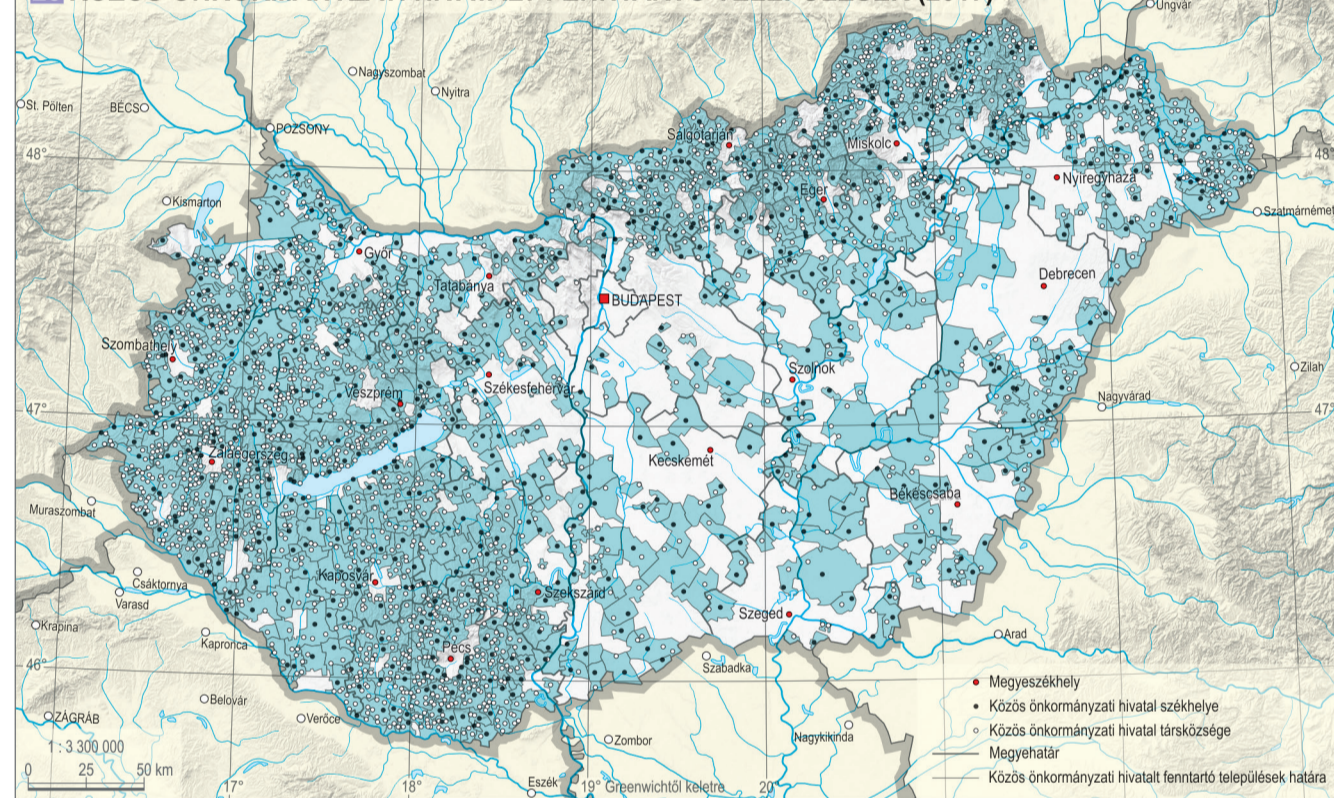
Az Ötv. közigazgatási területi struktúrát érintő másik nagy változtatása az önkormányzati hivatalok működési területét érintette. Ez a változás sem azonnal, hanem a 2014-es önkormányzati választások után következett be teljes körűen. Az Möt.v. hatályos rendelkezései szerint *közös önkormányzati hivatal* hoznak létre azok a járáson belüli községi önkormányzatok, amelyeknek a közigazgatási területét legfeljebb egy település közigazgatási területe választja el egymástól, és a községek lakosságának nem haladja meg a kétezer főt [3]. A kétezer főnyi lakosságát meghaladó település is tartozhat közös önkormányzati hivatalhoz (85. § (1) bek.). A közös önkormányzati hivatalhoz tartozó települések összlakosságának legalább kétezer fő, vagy a közös hivatalhoz tartozó települések száma legalább hét (85. § (2) bek.).

A közös hivatalok számának csökkenése érthetően a koncentráció növekedésével járt: míg 2005-ben csak két közös hivatalban (körjegyzőségben) volt nyolc vagy annál több település, addig 2017-ben 43, 2021-re pedig már 50 ilyen hivatal volt az országban [22] [23] [24]. A legtöbb településsel, 16 községgel a Veszprém vármegyei Tüskevár székhelyű közös önkormányzati hivatal rendelkezik. (Ez a 16 település egyébként 1990 óta rekordnak számít, a korábbi Óriszentpéter tartotta 13 községgel.) A 738 közös hivatal össznépessége 3,05 millió fő, azaz egy közös hivatalhoz átlagosan kb. 4100 fő tartozik. Összehasonlításképpen ugyanez a statisztika az önálló hivataloknál (Budapest és a megyei jogú városok nélkül) azt mutatja, hogy az 510 önálló önkormányzati hivatalhoz tartozó népesség 3,17 millió – vagyis szinte ugyanannyi, mint a közös hivataloknál –, egy önálló hivatalra pedig átlagosan kb. 6200 lakos jut.

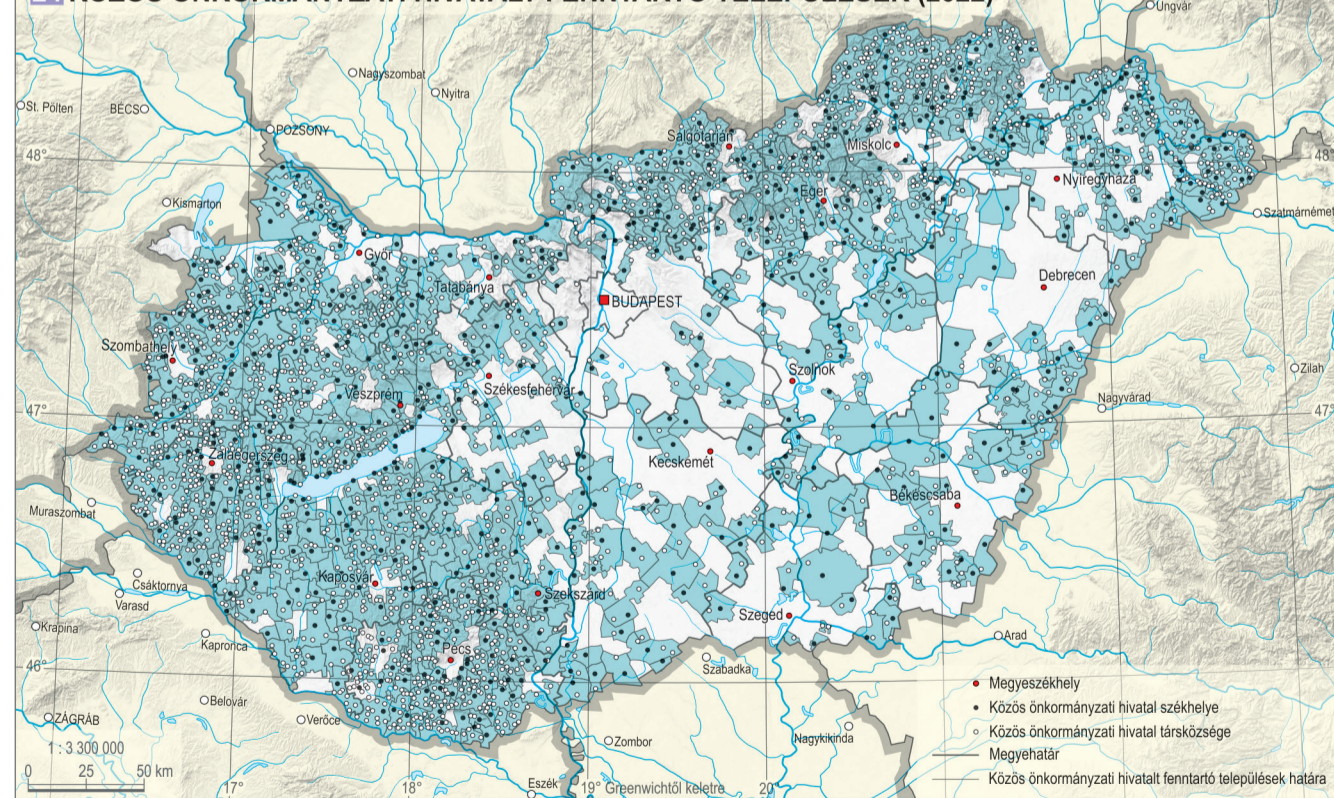
A 2017 és 2021 közötti időszakban a 738 közös önkormányzati hivatalból 195-ben (tehát az eseteknek több mint a negyedében) változott a fenntartó telepü-

23 KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATALT FENNTARTÓ TELEPÜLÉSEK (2017)

24 KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATALT FENNTARTÓ TELEPÜLÉSEK (2022)

lések köre. A közös hivatalhoz tartozó települések az esetek több mint harmadában nem alkotnak összefüggő közigazgatási területet. Az ilyen távolabbi – nem határos – társulások, illetve a tagok gyakori cserélődése arra utal, hogy közös hivatal önkéntes alakítása, illetve működtetése során az önkormányzatok élnek a választ-

tás lehetőségével, az önkormányzati autonómia némi- képp beszűkített keretein belül is (hiszen a közös hivatal alakítása kétezer fő alatt kötelező, ami a kényszer-társulás egyfajta megjelenése is egyben).

Az Möt.v. nem csupán a helyi, de a megyei önkormányzatok életében is jelentős változást hozott [4]. Illetékes-

a hatalmi ágak megosztásának elve, a hatalom diktatórikus gyakorlásának tilalma.

A magyar államszervezet tagolódása visszatükrözi a fékek és ellensúlyok rendszerét, a törvényhozás, a végrehajtó hatalom és az igazságszolgáltatás mellett további autonóm szervezetek kaptak alkotmányos státuszt: köztársasági elnök, Alkotmánybíróság, az alapvető jogok biztosa, Állami Számvevőszék, Költségvetési Tanács, Magyar Nemzeti Bank, honvédség, ügyészség és az önkormányzatok.

A végrehajtó hatalom csúcán a kormány áll, amelyet az Alaptörvény általános hatáskörrel ruházott fel, minden feladatot ellát, amelyet nem utal törvény más szerv hatáskörébe. A miniszterekből álló testület elnöke erős hatalmi pozíciót birtokol, ő jelöli a minisztereket, meghatározza a kormány általános politikáját; a konstruktív bizalmatlansági indítvány intézménye biztosítja a miniszterelnök, illetve a kormány stabilitását.

Az alkotmányok rendszerint nem foglalkoznak részletesen a végrehajtó hatalommal, nagy mozgásteret hagyva a mindenkori kormánynak a közigazgatás megszervezésében. A magyar alkotmány a kormánynak alárendelt közigazgatásról nem rendelkezik, csupán azt rögzíti, hogy a minisztériumok felsorolását törvény tartalmazza.

A magyar Alaptörvény is a kormányt hatalmazza fel az államigazgatási szervek létrehozására, törvényi keretek között. A szabályozás részletességét illetően kivételt tesz az ún. pénzügyi alkotmányosság kérdéskörében, a közpénzügyek szigorúbb alkotmányos keretek közé kerültek. Az alkotmány az országgyűlést sarkalatos törvénnyel hatalmazza fel (eredetileg a rendszerváltás folyamatát garantáló hat törvény volt, megváltoztatásukhoz a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata kellett ún. önálló szabályozó szervek létrehozására a végrehajtó hatalom keretei között, de a kormánytól és minisztériumtól viszonylagos függetlenséget birtokolva).

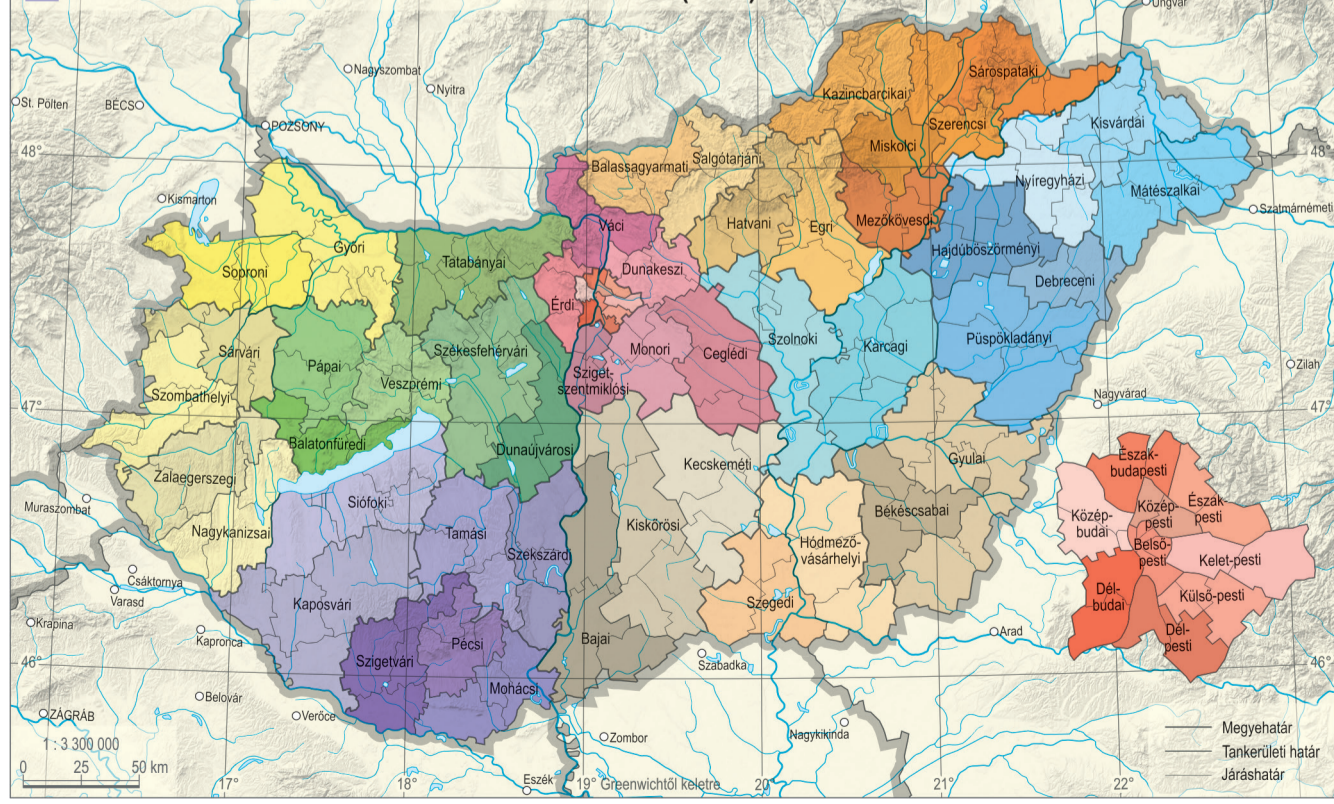
Az államszervezet térbeli tagolódását az Alaptörvény vázlatosan tartalmazza, részben az Alapvetés átfogó szabályai, részben az államra vonatkozó konkrét rendelkezések között. Az Alapvetés rögzíti, hogy Magyarország területe fővárosra, megyékre, városokra és közsé-

gekre tagozódik, a fővárosban és a városokban kerületek alakíthatók. (Az Alaptörvény 2022. július 31-ei módosítása visszahozta a vármegye elnevezést.)

A megyék alkotmányos rögzítése lezárta a korábbi regionalizációs és egyéb területi reformkísérleteket, a területi beosztás alkotmányos védelemben részesül. Nem említi ugyanakkor az Alaptörvény a járásokat, és a fővárosi és városi kerületek létrehozása is csupán közjogi lehetőség, de nem élveznek alkotmányos védelmet.

A területi államigazgatás tekintetében a fővárosi és megyei kormányhivatalok az Alaptörvényben nevesítve jelennek meg a kormány általános hatáskörű területi szerveként (az Alaptörvény tizenegyedik módosítása vezetőjüként a főispán elnevezést rögzítette), amelyekbe 2010 után az ágazati dekoncentrált hatóságok túlnyomó többségét integrálták. Az erőteljes állami szerepvállalás, a szigorodó önkormányzati felügyelet szükségessége tette ugyanakkor, hogy a megyei hivatalok és a települések között közvetítőként új államigazgatási szint, a járás épüljön ki.

24 A TANKERÜLETEK ILLETÉKESSÉGI TERÜLETE (2021)

4 A Baranya Vármegyei Önkormányzati Hivatal Pécsett

5 A Járásí hivatal (régí vármegyháza) épülete Sopronban

ségük területe ugyan változatlan maradt, feladatkörük azonban jelentősen átalakult. A rendszerváltás után a megyei intézményfenntartói funkcióra korlátozott feladatkör két évtized múltán tovább szűkült, illetve megváltozott. A jogalkotó a megyei önkormányzatok számára kizárólag területfejlesztési és rendezési, vidékfejlesztési, valamint közelebről meg nem határozott koordinációs feladatokat határozott meg. A megyei önkormányzatoktól elkerült feladatok pedig a szintén megyei léptékben működő államigazgatási szervezetek, a kormányhivatalokhoz kerültek. Akár – az önkormányzatiság lényegét, tartalmát jelentő – helyi, akár a megyei önkormányzati feladatok telepítésének irányát vizsgáljuk, megállapítható, hogy az állami szervezetrendszer erősödött, s ezzel párhuzamosan az önkormányzati szektor és szerepvállalás gyengült.

A járások újraélesztése, új szerepkörök, új területi beosztás

A modern magyar területi igazgatás rendszerében a járás funkcionális és területi beosztása változott a leggyakrabban és a feladatait illetően a legtöbbet. Ennek az oka, hogy mind a községi, mind pedig a megyei igazgatás reformjairól számoltak valamilyen módon (erősítés, gyengítés, megszüntetés) a járással. Voltak hosszabb-rövidebb időszakok az államszocialista korszakban, amikor a járás igazgatási tekintetben erős volt (tanácsigazgatási szinttől, ellátásszervezési egységgé vált), s arra is volt példa, hogy kiesett, eltűnt a területi igazgatásból.

A 2010 utáni alkotmányos és közigazgatási átalakítás ismét felvetette, hogy kell-e járás avagy nem. Kiterjedt elméleti és történeti kutatások folytak a járás múltbeli közigazgatási helyének, funkciójának, területi tagolódása alakulásának feltárására, valamint a potenciális jövőbeni szerepét illetően. Végül közigazgatás-politikai döntés született a tekintetben, hogy a járást vissza kell építeni a magyar közigazgatásba.

A járások kialakításáról és a kapcsolódó törvények módosításáról a 2012. évi XCIII. törvény határozott.

25 INTEGRÁLTAN MŰKÖDŐ SZAKIGAZGATÁSI SZERVEK (2011. JANUÁR 1-TŐL)

Egészségügyi biztosi bizottsági szakigazgatási szerv
Élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi igazgatóság
Építészeti hivatal
Erdészeti igazgatóság
Fogyasztóvédelmi felügyelőség
Földhivatal
Földművelésügyi igazgatóság
Igazságügyi szolgálat
Közlekedési felügyelőség
Kulturális örökségvédelmi iroda
Mérésügyi és műszaki biztonsági hatóság
Munkaügyi központ
Munkavédelmi és munkaügyi szakigazgatási szerv
Népegészségügyi szakigazgatási szerv
Növény- és talajvédelmi igazgatóság
Nyugdíjbiztosítási igazgatóság
Szociális és gyámhivatal

tásokor mindkét vonatkozásban tekintettel voltak a történeti hagyományokra, de a potenciális új járási székhely már kialakult elérhetősége jelentős szerepet játszott a tényleges döntések meghozatalakor.

Az ország nagytérségeinek, megyéinek jelentősen eltérő területi, településlétszámú és népességi adottságai miatt a járások száma hat (Komárom-Esztergom, Nógrád, Tolna, Zala) és 18 (Pest megye) között változott megyei szinten.

A járási székhelyek kivétel nélkül városi jogállású települések, de a települések közötti hatalmas nagyságrendi, fejlettségbeli különbségek mind országos körben, mind pedig az egyes megyékben belül megjelennek. Vannak csak városi településekből álló járások (Debreceni, Hajdúböszörményi), amire korábban nem volt példa a járások történetében. 70 olyan járást találunk, amelyekben csak a járásszékhely város. Általában a megyeszékhelyek járásai a legnagyobb területű és népességű egységek minden megyében. (A Zalaegerszegi járás lett a legmagasabb településszámu járás, 84 településsel.) Ez lényegében megfelel a kialakult településközi kapcsolatok realitásainak.

Az államigazgatás dekoncentrált szerveinek átalakulása 2010 után

A különböző minisztériumok, központi közigazgatási szervek irányítása alatt működő területi szervezetek a racionalizálása 2010-ben vette kezdetét. Első lépésként a 2010. évi CXXVI. törvény, amely létrehozta a fővárosi és megyei kormányhivatalokat, a dekoncentrált államigazgatási szervek mintegy felét a kormányhivatali struktúrába integrálta. 25 Az integráció – állampolgári szemszögből tekintett – egyik fontos célja az volt, hogy a közös szervezetben működő, ám szerte-

ágazó tevékenységű hatóságok közötti összehangoltabb együttműködés megkönnyítse az egyszerre több hatóságot is érintő ügyintézés.

Másodiklépésként 2015-ben további dekoncentrált szervek integrációjára került sor (pl. bányakapitányságok, környezet-, természetvédelmi felügyelőségek), létrejött az integrált kormányhivatali rendszer, amelynek következtében a fővárosi és megyei kormányhivatal addigi szakigazgatási szerveiből és az önállóan működő szakigazgatási szervekből kormányhivatali főosztályok, a járási szinten működő szakigazgatási szervekből osztályok lettek.

Harmadik lépésként 2016 második felében, illetve 2017. január 1-jétől kialakult a jelenleg is irányadó területi struktúra. Ennek lényege az, hogy főszabályként a dekoncentrált területi államigazgatás vármegyei léptékben működik. Szintén főszabályként ennek szervezeti keretét a kormányhivatalok képezik. Az integrációban nem érintett területi államigazgatási szervek – vagyis a kivételek – a NAV területi szervei, a vármegyei rendőr-főkapitányságok, a Magyar Államkincstár vármegyei igazgatóságai, a tankerületek, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság kirendeltségei.

Nem integrálódtak és – funkciójuknak megfelelően – nem is a vármegyehatárok között működnek az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság regionális igazgatóságai 26, a nemzetipark-igazgatóságok (MNA 2. kötet XII. fejezetének 19. térképe), valamint az Országos Vízügyi Főigazgatóság 12 területi igazgatósága 27.

Sajátos utat jártak be az egykori bányakapitányságok, amelyek 2006-tól Magyar Bányászati és Földtani Hivatal címen működtek tovább, majd 2017-ben a Baranya, a Veszprém, a Pest, a Jász-Nagykun-Szolnok, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal szervezetébe olvadtak be, 2022-től pedig feladataikat országosan egyetlen központtal a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága vette át.

A bíróságok és ügyészségek

Magyarországon az igazságszolgáltatást a bíróságok végzik. A bírósági szervezetrendszer többfokú, de az egyes szintek között nincs szervezeti alá-, fölrendelési viszony. (Különleges helyzetben van az Alkotmánybíróság, mely nem része a bírósági szervezetnek).

1990-ben az 1972. évi IV. törvény alapján az igazságszolgáltatást a Legfelsőbb Bíróság, a megyei bíróságok (Budapesten a Fővárosi Bíróság), a helyi bíróságok (városokban városi bíróságok, Budapesten kerületi bíróságok), a munkaügyi bíróságok és a katonai bíróságok látták el.

1997-ben alkotott új törvényt az Országgyűlés a bíróságok szervezetéről. Ennek alapján az igazságszolgáltatást a következő bíróságok gyakorolták: a Legfelsőbb Bíróság, az ítélőtábla, a megyei bíróságok (Fővárosi Bíróság), a helyi bíróságok: a városi és Budapesten a ke-

6 A Debreceni Ítéltábla

28 A BÍRÓSÁGI SZERVEZETRENDSZER (2022)

29 AZ ÜGYÉSZSÉGI SZERVEZETRENDSZER (2022)

rületi bíróságok, a munkaügyi bíróságok (a fővárosban és a megyékben működtek). Törvény által meghatározott ügyekben első fokon – a kijelölt megyei bíróságokon – katonai tanácsok jártak el.

Az ítélőtáblák felállítására Budapest, Pécs és Szeged 2003-ban, Debrecenben 6 és Győrben 2005-ben került sor.

Ezt követő változást a bírósági szervezetrendszerben Magyarország új Alaptörvényének elfogadása és végrehajtásaként megalkotott, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény jelentett.

Az Alaptörvény szerint a bíróságok feladata az igazságszolgáltatási tevékenység, ennek megfelelően a büntetőügyekben és a magánjogi jogvitákban, továbbá a közigazgatási határozatok és önkormányzati rendeletek törvényességéről való döntés, valamint a helyi önkormányzatok törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapítása.

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény alapján Magyarországon az igazságszolgáltatást a Kúria, az ítélőtábla, a törvényszékek, a járásbíróságok és a kerületi bíróságok gyakorolták.

A közigazgatási és munkaügyi bíróságok 2013. január 1-jén kezdtek meg működésüket, majd 2020. március 31-én megszűntek. Ekkortól nyolc közigazgatási kollégiummal rendelkező törvényszék (Fővárosi, Buda-

pest Környéki, Debreceni, Győri, Miskolci, Pécsi, Szegedi, Veszprémi Törvényszék) jár el közigazgatási jogvitákban első fokon.

2022. március 1-jétől kezdte meg a működését a Fővárosi Ítéltáblán a külön közigazgatási kollégium, amely közigazgatási ügyekben jogorvoslati fórumként működik.

A bíróságok szervezetrendszeréről 28 Jársbíróságok: Az első fokon eljáró kerületi és városi bíróságok jogutódjai 2013. január 1-jétől a járásbíróságok (Budapesten hat egyesített kerületi bíróság). E bíróságok hatáskörébe tartoznak mindazok az ügyek, amelyekben az elsőfokú eljárás törvény nem utalja más bíróságra elé.

Törvényszékek: A megyei (fővárosi) bíróság jogutódjaként a vármegyei és Budapest törvényszékek működnek. A törvényszékek törvényben meghatározott ügyekben első fokon járnak el. Másodfokon elbírálják a járásbíróságok és a kerületi bíróságok határozatai ellen benyújtott fellebbezéseket. Törvény által meghatározott ügyekben első fokon katonai tanácsok járnak el, amelyek öt törvényszéket (Fővárosi, Győri, Szegedi, Kaposvári, Debreceni Törvényszékek) tevékenykednek.

Ítéltábla Budapest, Debrecen, Győr, Pécs, Szeged székhellyel): Az ítélőtábla elbírálja a törvényben meghatározott ügyekben első fokon katonai tanácsok határozata elleni jogorvoslati előterjesztést.

7 A Kúria épülete Budapesten

Kúria: A Kúria a bírósági hierarchia csúcán helyezkedik el, legfőbb feladata az ítélezés egységének biztosítása [7]. Ennek érdekében jogegységi határozatokat hoz. A Kúria elbírálja a törvényszék, továbbá az ítéltótláta határozata elleni jogorvoslati előterjesztést, a felülvizsgálati kérelmet, dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, dönt a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

Az ügyészség szigorúan hierarchizált állami szerv, amely a legfőbb ügyész egyszemélyi vezetése és irányítása alatt áll.

A legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként az állam büntetőigényét érvényesíti, legfontosabb feladata a bűncselekmények üldözése és a bűncselekmények elkövetőinek megvádolása a bíróság előtt. Az ügyészség gondoskodik a szemlélyek és szervezetek jogainak védelméről, valamint az alkotmányos rendet és az ország biztonságát sértő cselekmények üldözéséről. Jogokat gyakorol a nyomozással kapcsolatban, képviseli a vádat a bírósági eljárásban, felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

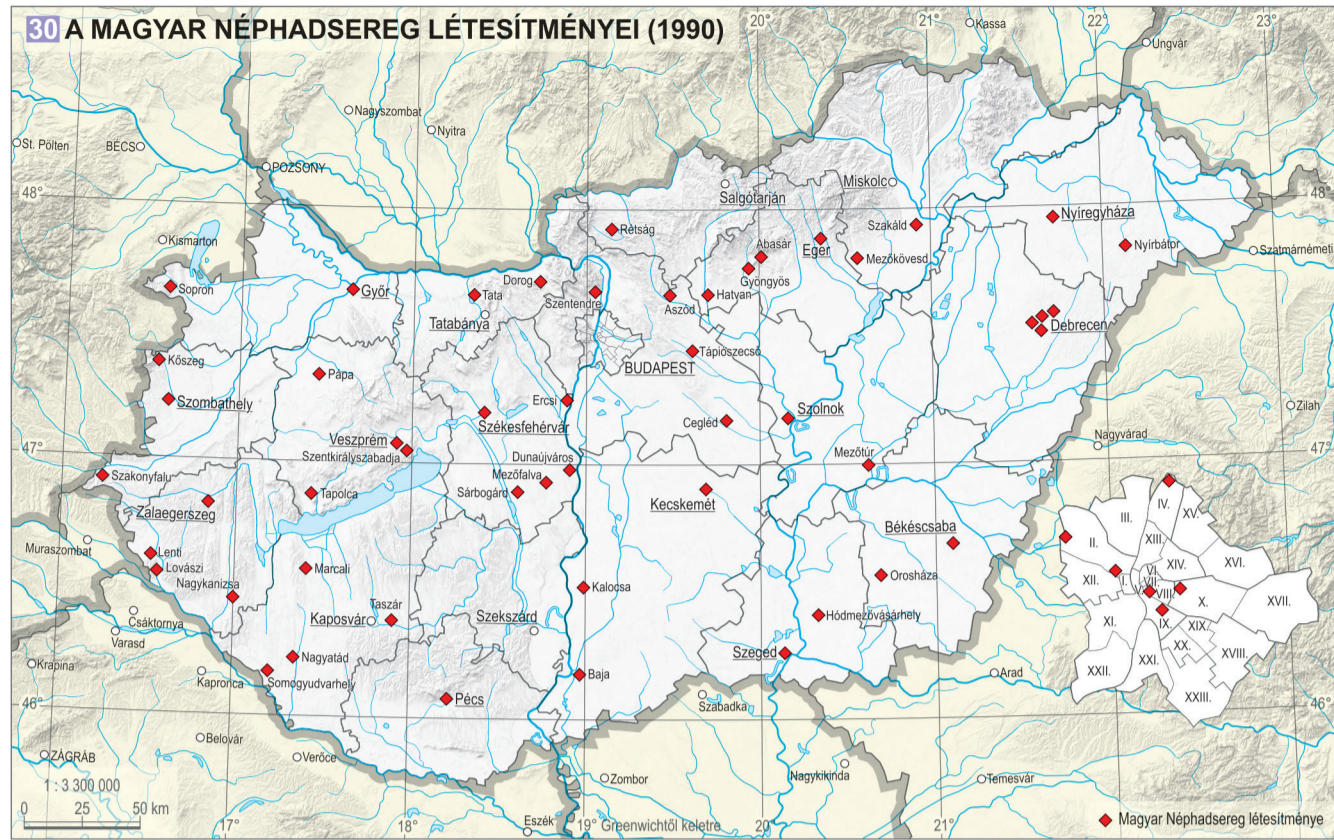
Az ügyészség szervezeti tagozódása alapvetően a bírósági szervezethez igazodik, de *eltéréseket* is találhatunk. [29]

1989-ben az alkotmánynak az ügyészséget érintő legfontosabb változása a legfőbb ügyész megbízásának négy évről hat évre emelése volt. Ekkor az ügyészség szervezeti felépítését az ügyészségről szóló 1972. évi V. törvény szabályozta, amely alapján a következő szinten működtek ügyészi szervek: a Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyészsége, a megyei főügyészségek, illetve a Fővárosi Főügyészség, a helyi ügyészségek (Budapest területi ügyészségek, városokban városi ügyészségek), a Katonai Főügyészség, a területi katonai ügyészségek és egyes magasabb katonai egységek ügyészségei.

2003-ban került sor az ítéltótlátlak létrehozásával párhuzamosan a *fellebbviteli főügyészségek* létrehozására a fővárosban, Debrecenben, Győrben, Pécsen és Szegeden.

Az ügyészség szervezete alapvetően a bírósági szervezethez igazodó területi tagozódást követi. A területi tagozódás mellett azonban a *funkcionális elv* lehetővé teszi, hogy speciális feladatokra ügyészi szervezet jöjjön létre. Ennek alapján hozták létre 2006-ban a *Központi Nyomozó Főügyészséget*, továbbá a *regionális nyomozó ügyészségeket* Budapesten, Debrecenben, Győrben, Szegeden és Kaposváron.

Magyarország 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvénye alapján a legfőbb ügyész irányítási joga kiterjed az ügyészi szervezet meghatározására is. Az ügyészségekről szóló 2011. évi CLXIII. tv. alapján Magyarország ügyészi szervei: a Legfőbb Ügyészség, a fellebbviteli főügyészségek (Fővárosi, Debreceni, Győri, Pécsi és Szegedi Fellebbviteli Főügyészség), a főügyészségek (19 vármegyei és a fővárosi, valamint a központi nyomozó), a járási ügyészségek.

A járási és a járási szintű ügyészségek illetékességi területe – néhány kivétellel – azonos a járásbíróóságok illetékességi területével. Kivételek: Csornán, Barcson és Zircen működik Járási Bíróság, járási ügyészség viszont nincs.

Az ügyészség teljes szervezeti egységessége a katonai ügyészségek megszűnésével valósult meg: a katonai ügyészségek betagozódtak az ügyészi szervezetbe, annak integráns részeként működnek tovább.

A honvédség

A rendszerváltozás előtt a hadsereget Magyar Néphadseregnek hívták [30]. Az 1980-as évek végén a Magyar Néphadsereget mint tömeghadsereget a nagy békeletszám, a régi és az új szovjet haditechnikai eszközök együttes hadrendben tartása, a magas költség-, anyag- és katonai igény, a szovjet hadászati, hadművelési és harcászati elvek és módszerek alkalmazása jellemezte.

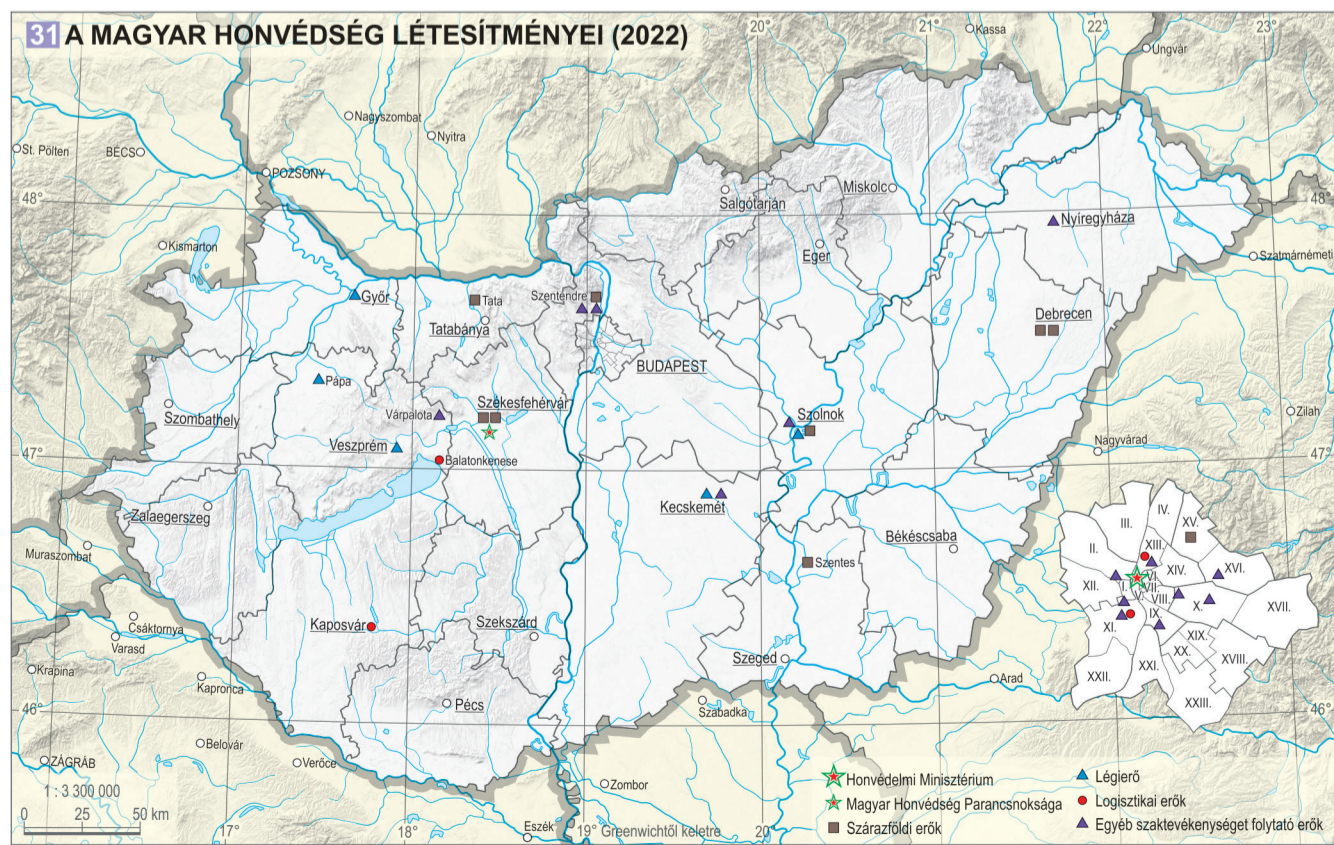
1985–1989 között végrehajtották a Magyar Honvédség első nagyobb mértékű szervezeti átalakítását és a létszám csökkentését. Az 1980-as években megkezdett átalakítási folyamat, a haderőreform részeként a korábbi ezred–hadosztály–hadsereg szervezeti struktúráról a zászlóalj–dandár–hadtest szervezeti keretekre tért át a szárazföldi haderő. A rendszerváltozás időszaka nem jelentett minden tekintetben éles váltást. A folytonos-

ság bizonyos elemei is megfigyelhetők voltak, a szervezetben kívül a fegyverzet és a hadi kultúra területén is. Megváltozott a haderő jellege (sorkatonai szolgálat, hadkötelezettség) és diszlokációja, ezt a NATO-csatlakozást segítő haderőreform, majd a stratégiai és védelmi felülvizsgálat követte.

1990. március 15-én a Magyar Néphadsereg elnevezést Magyar Honvédségre változtatták. Az átalakulásnak fontos eleme volt, hogy még ugyanebben az évben kezdeményezték a Varsói Szerződésből való kilépést, amely folyamat 1991. július 1-jén, a katonai szervezet megszűnésével vált teljessé. Az 1990-es években az útkeresés a Varsói Szerződéstől az önálló nemzeti védelem kiépítésén, a délszláv válság kezelésén át a nyugati szövetségi rendszerbe való betagozódásig tartott.

1999. március 12-én történt Magyarország 20. századi történelmének legnagyobb katonapolitikai sikere, mikor az ország teljes jogú NATO-taggá vált. A szövetségi kötelezettség megkívánja, hogy a GDP 2%-át védelmi költségvetésre fordítsák, de ezt nem sikerült elérni, sőt 2014-re 0,87%-ra csökkent. Azóta folyamatosan emelkedik, és a Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program hatására is 2023-ban elérte a 2,43%-ot.

Az Alaptörvény szerint a Magyar Honvédség alapvető feladata Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme, a NATO-tagságból és nemzetközi szerződésekből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása, valamint

8 Mária Terézia laktanya, a fővárosi helyőrség központja

a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése. Az Alaptörvény rögzíti a Magyar Honvédség fegyveres erő jellegét, és feladatává teszi a katasztrófák megelőzésében, továbbá a katasztrófák következményeinek elhárításában és felszámolásában való közreműködést is.

A 2011. évi CXIII. a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges, jogrendben bevezethető intézkedésekről hozott törvény részletesen szabályozza a Magyar Honvédség szervezetét, feladatát, irányítását, vezetését és működését.

Békeidőszakban a honvédelmet, ezen belül a honvédséget az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a kormány, a honvédelmi miniszter irányítja. Rendkívüli állapot idején Magyarország honvédelmének és a honvédség működésének legfelsőbb irányító szerve a Honvédelmi Tanács, melynek elnöke a köztársasági elnök, az Országgyűlés elnöke, az Országgyűlésben képvisellel rendelkező pártok képviselőcsoportjának a vezetői, a miniszterelnök, a miniszterek és tanácskozási joggal a Honvéd Vezérkar főnöke.

2019. január 1-jén létrejött a *Magyar Honvédség Parancsnoksága*, amely az ország katonai védelemre való felkészítésének stratégiai szintű tervező-szervező és a Magyar Honvédség katonai tevékenységének felső és művelési szintű feladatait irányító vezető szerve. A honvédséget a Magyar Honvédség parancsnoka vezeti. A Honvédelmi Minisztérium az irányítói, ellenőrzési és közigazgatási feladatokat végzi el.

A NATO-csatlakozás után, a 2000-es években még több mint 7100 helyrajzi számon mintegy 2000 honvédségi ingatlan volt az országban. Ebből 134 ezer hektár földterület, 10 750 katonai építmény, 1661 pedig lakóépület. Ez az örökség a hidegháború idejéből, azon belül az 1950-es évekbeli származott, amikor még egy közel 300 ezer fős haderő igényei szerint alakították ki a hadsereg infrastruktúráját. Azóta ugyan számos objektumot felszámoltak, illetve polgári hasznosításba adták, de még így is nagyon jelentős a megmaradtak száma [31]. [8].

A *Magyar Honvédség újrafelfegyverzése* több lépcsőben zajlott le, eleinte és részben orosz, később főként nyugati fegyverekkel [32]. A szovjet államadósság fejében 1991 után is érkeztek orosz/belarusz fegyverek az országba, illetve a meglévő haditechnika fenntartásában is szűkség volt a haditechnikai kooperáció folytatására. Belarusból 100 db T-72-es harckocsit (1996), Oroszországból MiG-29-es vadászgépeket (1993) szereztek be, és a Mi-24-es, illetve Mi-8-as helikoptereket is orosz kooperációban újította fel a magyar hadsereg. Ugyanakkor a NATO-hoz való közeledéssel fokozatosan megjelentek a nyugati eszközök is. Az első jelentős beszerzés a francia Atlas/Mistral légvédelmi rakéta-komplexum volt 1997-ben. 2001-ben pedig a MiG-29-es repülőgépek mellé, a MiG-21-es gépek helyettesítése céljából lízingelték a JAS-39 Gripen multifunkciós harci repülőgépeket.

A honvédség haditechnológiai lemaradását a magyar kormány a 2016 végén bejelentett tíz éves *haderőfejlesztési program* („Zrínyi 2026”) keretében kívánja orvosolni. Ennek keretében jelentős nyugati haditechnikai beszerzésekre, illetve fegyvergyártó-kapacitások letelepítésére került sor. A cél az, hogy 2026-ra Közép-Európa egyik legkorszerűbb hadseregévé váljon a magyar. A meglévő haditechnika korszerűsítése (Mistral légvédelmi rakéták, Gripenek radarjai és fegyverzete) mellett jelentős mennyiségű lőszer is beszerzettek. Megújult a Magyar Honvédség katonáinak egyenruhája, felszerelése és kézfegyverzete is.

2019-ben kezdték meg 250 db Carl Gustaf M4 többfunkciós páncéltörő beszerzését Svédországból. A Rheinmetall Hungary Zrt. Zalaegerszegen Lynx gyalogsági harcjárműveket előállító, Várpalotán nagykaliberű löszér-, robbanóanyag-gyártó, Nyírtelken radargyártó és -karbantartó üzemet létesített. Kaposváron, majd Győrben kezdték el gyártani török licenc alapján – a híres magyar lófajtaról elnevezett – Gidrán kerek harcjárműveket. Az Airbus Helicopters Hungary Kft. Gyulán helikopter-alkatrészeket, a HM Arzenál Elektromechanikai Zrt. Kiskunfélegyházán modern löfegyvereket gyárt.

A legjelentősebb beszerzések közé tartozik a hidegháborús fejlesztés hatására született T-72-es harckocsik lecserélése német Leopard 2A4 (12 db) és Leopard 2A7 (44 db) harckocsikra. A 2018-ban aláírt megállapodás alapján a 12 db használt Leopard 2A4 megérkezett a taiti bázisra, a flotta többi tagját 2023 és 2025 között szállítja le a gyártó. Ugyanezen megállapodás keretében rendelték meg 24 db Panzerhaubitze (PzH 2000) önjáró tarackot is, melyek csak később érkeznek meg. A honvédség személyi állománya a rendszerváltás óta jelentős változáson ment keresztül [9]. A magyar haderő sorozáson alapuló tömeghadsereg volt, melyet önkéntességen alapuló professzionális hadsereggé alakítottak át az egymást váltó kormányok. A létszám folyamatosan csökkent, 1989-ben 155 700 fő, 1995-ben 81 266 fő volt; 2007-ben érte el a mélypontot, 23 950 fővel. A 2020-as évek végére a kitűzött cél az, hogy a 30 ezer aktív katona mellett még további 20 ezer fő tartalékos álljon rendelkezésre. 2021 végén 34 200 fő a Magyar Honvédség létszáma.

A 2021-ben elfogadott *Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája* foglalkozik a 21. századi művelési környezettel, a Magyar Honvédség szerepvállalásával. Elemenzi a védelmi adottságokat, a jövő honvédelmét, az elrettentés és a védelem kérdését, kiter a nemzeti és nemzetközi együttműködési kérdésekre, és taglalja a védelmi igazgatás, a nemzeti ellenálló képesség (reziliencia) kérdését is.

Magyarország a NATO-erők részeként az elmúlt évtizedekben folyamatosan jól teljesített a *nemzetközi békeműveletekben* a Balkánon (IFOR, SFOR, KFOR, AFOR), Irakban, Afganisztánban (ISAF, NTM-A, RSM). Ez a szövetségi kötelezettségen túl a katonák szakmai fejlődését, a megszerzett tudást és tapasztalatokat is hatékonyan szolgálja. Mindez az együttműködési készség bizonyításán túl lehetővé tette, hogy a magyar katonák éles helyzetben is kipróbálhatták magukat.

A szervezeti hierarchia csúcán az *Országos Rendőr-főkapitányság* (ORFK) áll, melynek és a hozzá kapcsolódó intézményeknek *Budapest* a székhelye [10]. Az ORFK közvetlen irányítása alá is tartoznak területi szervek, jól körülhatárolható feladatokkal, mint a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság, a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ, a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ, a Nemzetközi Oktatási Központ, valamint a Készletleni Rendőrség. A rendőrségtől függetlenül, azzal párhuzamosan működik 2010 óta a *Terrorelhárítási Központ* (TEK), mely szintén ellát rendőrségi feladatokat, a központja is Budapesten van. Fő feladata a terrorizmus szembeni védelme.

9 Magyar honvédek

32 A MAGYAR HONVÉDSÉG LÉTSZÁMA ÉS ESZKÖZÁLLOMÁNYA (1990, 2022)		
	1990. január 1.	2022. január 1.
Létszám	143 200	34 200
<i>ebből katona</i>	110 700	17 850
<i>ebből civil alkalmazott</i>	32 500	16 350
Tartalékos állomány	—	11 456
Harcokocsik	1 435	46
Páncélozott csapat-szállító járművek	2 310	664
Harci repülőgépek	113	18
Harci helikopterek	96	20
Tűzérési eszközök	1 750	409

Az 1990 óta eltelt időszakban Magyarország részt vett ENSZ- (MINURSO, MINUSCA, UNMIK, UNIFIL, UNOMIG, UNAVEM, UNIKOM), EBESZ- (Tádzsikisztán, Hegyi-Karabah, Bosznia-Hercegovina, Ukrajna) és EU-vezetésű (EUFOR Althea, EUNAVFOR MED Sophia, EUFOR Concordia, EU MMG Georgia, EUNAVFOR Atalanta) valamint nemzetközi felkérésen (első öbölháború) alapuló béketámogató műveletekben is.

A rendőrség

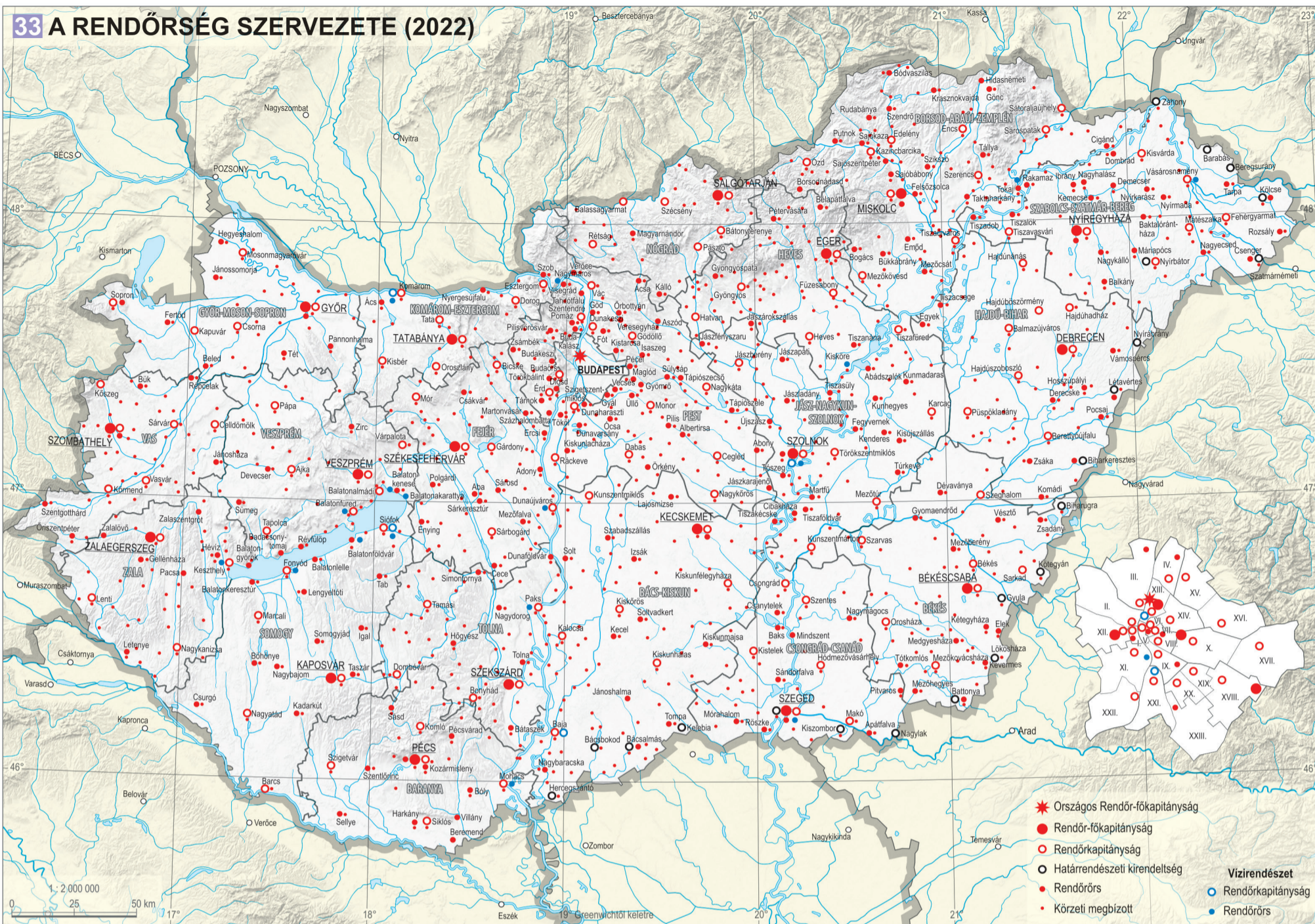
A rendőrség Magyarország első számú rendvédelmi szerve, a működését szabályozó 1994. évi XXXIV. törvény szerint feladata a közbiztonság és a közrend védelme, valamint az államhatár őrzése. A modern rendőrség *elődjének* az 1881-ben megszervezett *csendőrséget* és a *városi rendőrségeket* tekinthetjük, melyek állománya és egységes felügyelet alá helyezése az 1920-as években zajlott le, amivel létrejött a Magyar Királyi Rendőrség. A II. világháború után centralizált, politikai feladatokat is teljesítő szocialista államrendőrség jött létre, mely a rendszerváltozás során alakult át a ma ismert rendőrséggé. Feladatait, működését tekintve az utolsó nagy változás a *határőrség beolvasztása* volt a *rendőrségbe* 2007/2008-tól kezdve, amikortól a rendőrség feladatává vált a határőrizet is. (2022-ben létrehozta a határőrség egységeket, megkezdődött az állomány kiképzése és feltöltése).

Mint a hasonló testületek, a Magyar Rendőrség is hierarchikus felépítésű (Országos Rendőr-főkapitányság, vármegyei rendőr-főkapitányságok, városi rendőrkapitányságok, rendőrőrsök, körzeti megbízotti irodák), mely a közigazgatási beosztást és részben a településmegjelölést és hierarchiáját is követő, világos területi struktúrával rendelkezik. [33] A törvény a vármegyei főkapitányságok szintjétől felel (rendőrkapitányságok, őrsök, körzeti megbízottak, határrendészeti ki-ereltségek) elő is írja az érintett települési önkormányzatokkal való együttműködést a helyi rendőri szerv létesítése, megszüntetése, vezetői kinevezései és a működése területén.

A szervezeti hierarchia csúcán az *Országos Rendőr-főkapitányság* (ORFK) áll, melynek és a hozzá kapcsolódó intézményeknek *Budapest* a székhelye [10]. Az ORFK közvetlen irányítása alá is tartoznak területi szervek, jól körülhatárolható feladatokkal, mint a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság, a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ, a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ, a Nemzetközi Oktatási Központ, valamint a Készletleni Rendőrség. A rendőrségtől függetlenül, azzal párhuzamosan működik 2010 óta a *Terrorelhárítási Központ* (TEK), mely szintén ellát rendőrségi feladatokat, a központja is Budapesten van. Fő feladata a terrorizmus szembeni védelme.

Egy hierarchiaszinttel lejjebb találjuk a *19 vármegyei rendőr-főkapitányság*ot, mindegyikük székhelye a vármegyeközpont, illetékességi területük pedig az

33 A RENDŐRSÉG SZERVEZETE (2022)

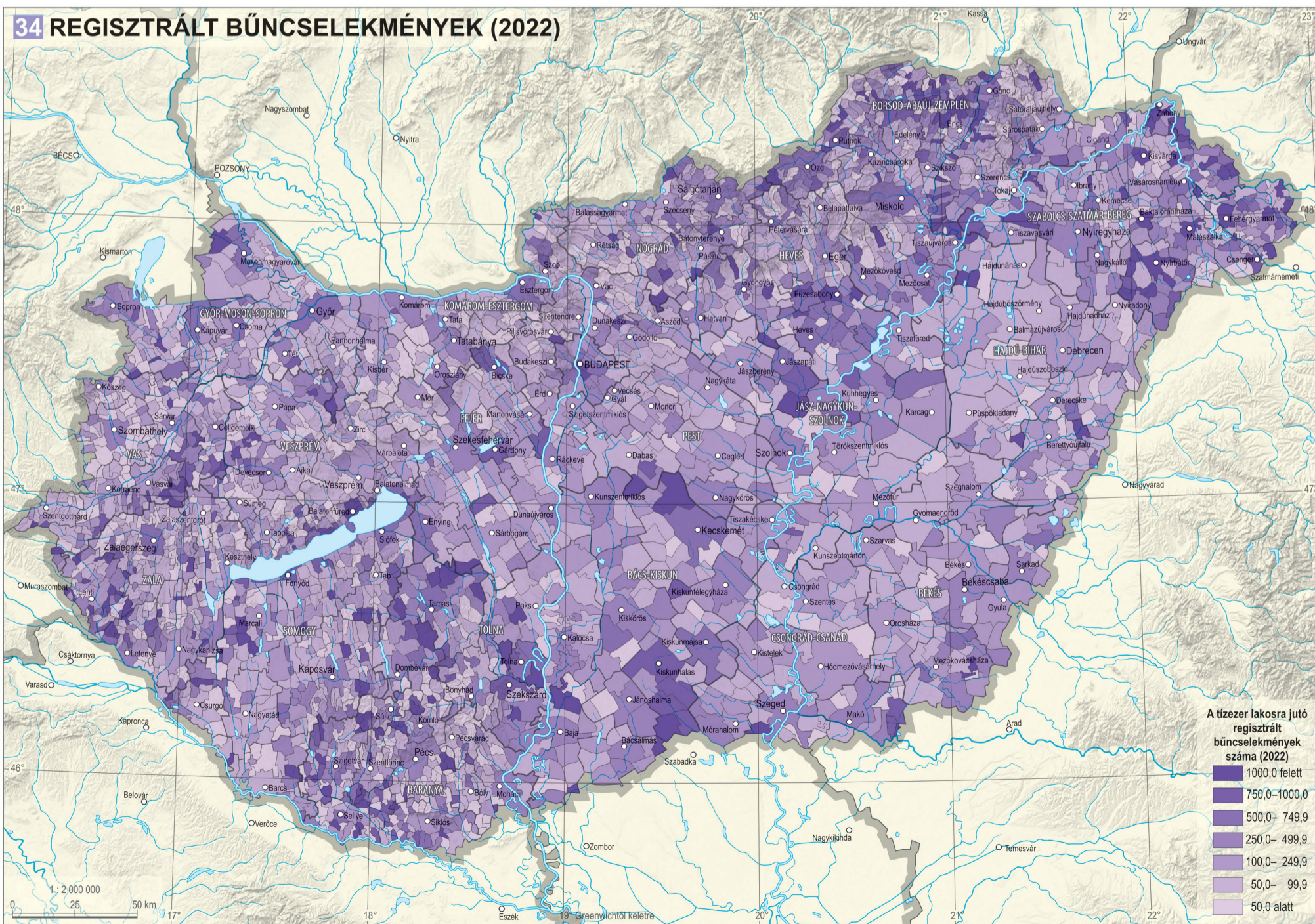

10 Az Országos, Budapesti és Pest Vármegyei Rendőr-főkapitányság székháza

11 Rendőrök a szerb–magyar határ védelmében

34 REGISZTRÁLT BŰNCSELEKMÉNYEK (2022)

letékes, magasabb hierarchiaszintű rendőrségekhez, s jellemzően agglomerációs települések.

A rendőrség legalacsonyabb hierarchiaszintű intézménye az 1954-ben létrehozott **körzeti megbíztotti** rendszer, mely az állampolgárokhoz legközelebbi rendőri jelenlétet biztosítja. Közel ezer településen működik hivatalosan körzeti megbíztotti iroda, egyes településeken nem is egy (az összesen, hivatalosan működő irodák száma meghaladja az ezret). Ez a szervezeti egység a legváltozékonyabb, a körzeti megbíztotti irodák száma folyamatosan változik, általában az önkormányzatoktól bérelt ingatlanokban működnek. A településrendszerrel kevésbé áll összhangban, általában városainkban minimum ezzel a rendőrségi szervezeti formával találkozhatunk, ugyanakkor tiszteleg kevesebb városunkban nincs hivatalos körzeti megbíztotti iroda sem.

A rendőrségen belül két speciális szervezeti struktúra is megtalálható, melyek valamely földrajzi jelenséghez kapcsolódnak. Az egyik a **vízrendészet**, mely a Duna, a Tisza és a Balaton mellett működik, a hagyományos rendőrséghez hasonló hierarchikus és területi rendszerben. A **Dunai Vízrendészeti Rendőrkapitányság** központja Budapest (kapitányság), amelynek hat őr van alárendelve (Komárom, Nagymaros, Budapest, Dunaujváros, Paks, Mohács), és két körzeti megbíztotti irodát is felállítottak (Gönyű a komáromi őr alatt, Baja a mohácsi őr alatt). A **Tisza Vízrendészeti Rendőrkapitányság** Szolnokon működik, őröket Kiskörén, Szegeden, Szolnokon, Tokajban és Vásárosnaményban létesítettek, mellettük nyolc tiszai körzeti megbíztotti iroda is működik. A **Balaton Vízrendészeti Rendőrkapitányság** Siófokon, az őrök Balatonföldváron, Balatonfüreden, Balatonkenesén, Siófokon, Keszthelyen és Fonyódon találhatók.

A **határőrség** (1946–2007) megszüntetése után a határellenőrzés a rendőrség feladatává vált, és a schengeni külső határok mentén (Szerbia, Románia, Ukrajna irányában) megszervezték a határrendészeti kirendeltségeket a rendőrségen belül [11]. Ezek Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád, Békés, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyék egyes határ menti településeit érintik, szám szerint 21-et.

A magyar településhálózat sajátosságainak következménye, hogy nagy területi különbségek figyelhetők meg a **rendőrség települési elérhetőségében**. Míg az Alföld jelentős részén (a Nyírség kivételével) a települések elszórt többsége rendelkezik valamilyen rendőri jelenléttel, addig Észak-Magyarország és a Dunántúl első sorban dombvidéki és középhegységi aprófalvas részén a rendőrségi infrastruktúrával rendelkező települések sűrűsége lényegesen alacsonyabb. A hálózat a Dél-Dunántúlon, Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron és Veszprém vármegyék határvidékén a Cserhát, a Cserhát és a Nyírség területén a legritkább.

2021-ben Magyarországon összesen 154 012 **regisztrált bűncselekmény** történt, mely 100 ezer lakosra vetítve 1540 (ami a két évtizeddel korábbinak mintegy harmada, és csökkenés azonban részben jogszabályi változások következménye, de az egy évvel ezelőtlinél is mintegy hét százalékponttal kevesebb). Az átlag feletti kategóriában ugyanúgy találunk regionális központokat (pl. Győr, Pécs), vármegyeszékhelyeket (pl. Kecskemét, Nyíregyháza) és kistélepléseket, mint ahogy az átlag alattiban is (pl. Debrecen, Veszprém) [34]. Megfi-

gyelhető az elmaradott belső és külső perifériák magasabb bűnözési aránya (pl. Ormánság, Cseréhát, Belső-Somogy, Közép-Tisza-vidék), mint ahogy egyes fejlett térségek is (pl. Balaton-part), azaz a hátrányos helyzet és egyes társadalom-, illetve gazdaságföldrajzi jellemzők egyaránt előidézik a bűncselekmények számának növekedését. Statisztikai vizsgálatok alapján ugyanakkor nincs egyértelmű összefüggés az állandó rendőri jelenlét és a települési szintű bűncselekmények száma között, azok sokkal inkább a települések említett társadalmi, vagyoni, gazdasági stb. helyzetétől függenek.

A **rendőrség létszáma** a rendszerváltozás után, ha nem is egyenletesen, de **növekvő** tendenciát mutat [35]. 1990 és 1995 között egyértelmű a növekedés (közel 32 ezer főről több mint 39 ezer főre), majd egy évtizedes stagnálást, illetve csökkenést követően a **határőrség 2007-ben történt megszüntetése**, állományának és feladatainak a **rendőrségbe integrálása** újabb jelentős létszámnövekedéssel járt (36 ezer főről 43 ezer fő fölé). A létszám további bővülése a 2010-es évek végéig tartott, amikor ismét stagnálás, majd enyhe csökkenés indult el. A teljes létszám változását leginkább a hivatásos állomány alakulása mozgatja, a polgári alkalmazottak létszámváltozása kiegyensúlyozottabb, az elmúlt harminc év alatt enyhe aránynövekedésük figyelhető meg (23,5%-ról 27%-ra). Az 1990-es, közel 32 000 fős teljes létszámról 2022-re 50 ezer fő fölé nőtt rendőrségi létszám még akkor is gyarapodásról tanúskodik, ha a korábbi határőrség létszámát is figyelembe vesszük.

A határőrség létszámával kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy 1989-ben döntés és jogszabály született arról, hogy 1995-től a határőrséget, az addig részben sorkatonai szolgálatukat töltő katonák helyett, kizárólag a hivatásos határőri állományra épüljön. A délszláv háború késleltette ugyan a sorkatonák kivonását a határőrségtől, de 1998-ra teljes egészében **hivatásos határőrök** végezték az államhatárok ellenőrzését, ami megmagyarázza a jelentős állománynövekedést 1990/2000 között. Vészhelyzetben a honvédség személyi állománya is részt vesz a határőrségekben.

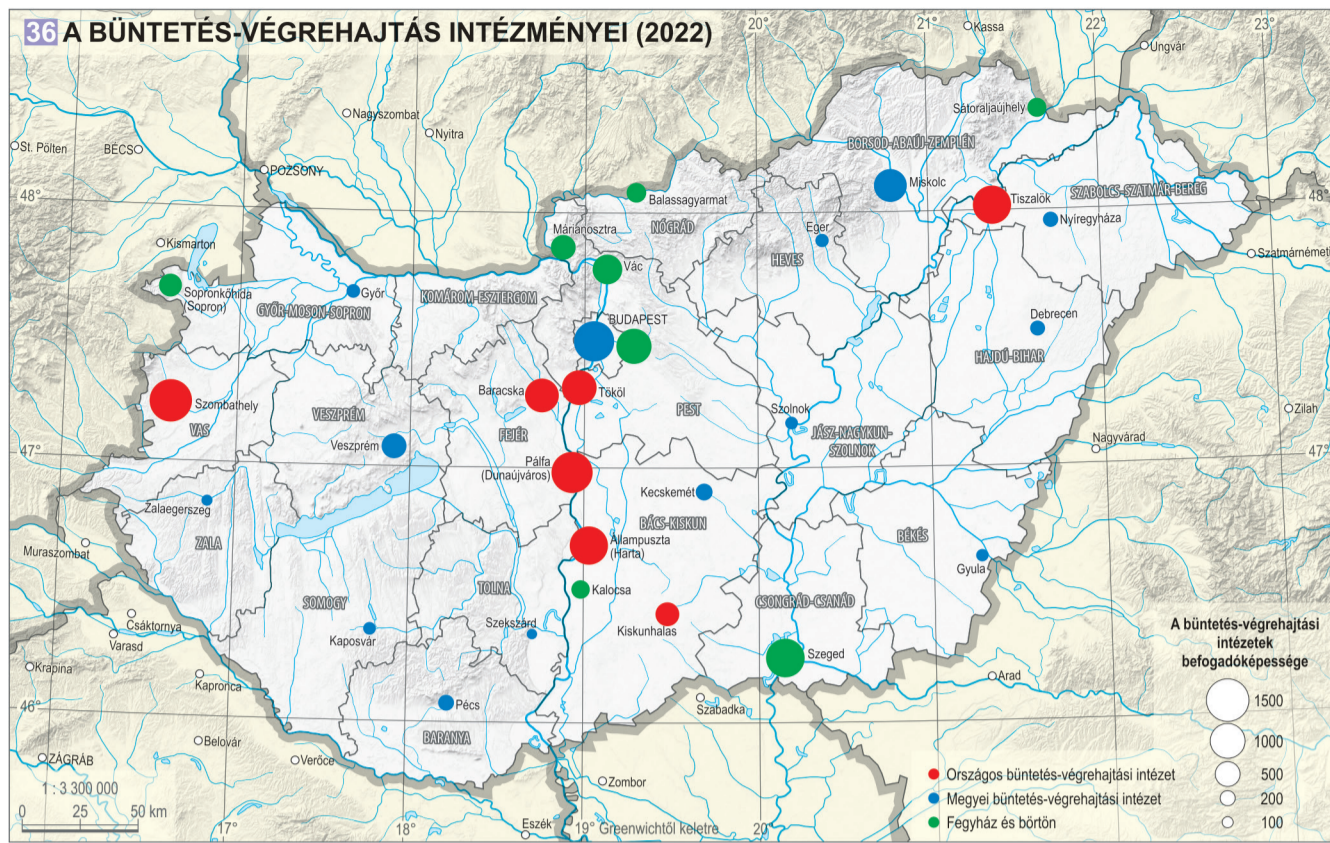
A büntetés-végrehajtás

A büntetés-végrehajtás működési kereteit lényegében két jogszabály határozza meg: intézményi struktúráját a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló **1995. évi CVII. törvény**, míg gyakorlati tevékenységét a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló **2013. évi CCXL. törvény** rögzíti. Az utóbbi az 1993. évi XXXII.

35 A RENDŐRSÉG ÉS A HATÁRŐRSÉG LÉTSZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA (1990–2022)

	1990	1995	2000	2007	2010	2015	2020	2022
A rendőrség teljes állománya	31 970	39 135	38 607	36 011	43 278	48 761	50 629	50 513
A határőrség állománya*	4 854	4 931	10 388	11 011	—	—	—	—

*A határőrségekben részt vevő sorkatonák nélkül.

az előzetes letartóztatás, elzárás végrehajtását végző vármegyei bv-intézetek egy kivétellel a többnyire az 1880–90-es években létesült vármegyei fogházak, börtönök épületét használják, így ma is a vármegyeszékhelyeken találhatók [36]. A legrégebb történelmi múltú bv-intézetek a fegyház és a börtönök, amelyek közül néhány (Balassagyarmat, Márianosztra, Vác) már a 19. század közepe óta fegyintézetként működik.

Az ábra egyértelműen szemlélteti, hogy a budapesti-től és a szegeditől eltekintve a 300–600 fő befogadására alkalmas országos intézetek azok, amelyek nevüknek megfelelően elsődlegesen a jogerősen elítélt felnőtt korúak börtön és fegyház fokozatú szabadságvesztésének végrehajtására szolgálnak. A legnagyobb, legkésőbb alapított, 1000–1500 főt befogadni képes országos bv-intézetek rendelkeznek a legszélesebb feladatkörrel: alapvetően börtönként és fogházként funkcionálnak, de többségük fegyház fokozatú szabadságvesztésüket töltő elítélteket is fogad. Emellett regionális szerepkörben előzetes letartóztatást, elzárást is végrehajtanak.

Az ezredforduló után a férőhelybővítés és -korszerűsítés keretében, részben zöldmezős beruházások eredményeként, több intézet is megújult, illetve a hazai bv-intézetek hálózata két új taggal, a 2008-ban létesített Tiszalóki [12] és a 2019-ben átadott Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézettel gyarapodott.

Tűzoltóság és katasztrófavédelem

A rendszerváltás a tűzvédelemben nagyfokú változásokat eredményezett. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. tv. a helyi tűzvédelemről való gondoskodást a települési önkormányzatok feladatává tette. Az 1991. évi XX. törvény a hivatásos tűzoltósággal ren-

törvény által módosított, több szempontból idejémtúlt, a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet váltotta fel.

A büntetés-végrehajtási szervezet mint állami fegyveres rendvédelmi szerv igazgatási felületét a Belügyminisztérium belbiztonsági államtitkára látja el. Szakmai tevékenységét a *Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága* (BVOP) irányítja, amely jogi személyiséggel rendelkező, önállóan gazdálkodik költségvetési szervként működik. A BVOP központi intézményrendszer a belügyminiszter által kinevezett országos parancsnok és két helyettese alárendeltségében működő szervezeti egységekből (főosztályok, osztályok) áll.

A BVOP felügyeli és irányítja a büntetés-végrehajtási (bv) intézetek, a háttérintézmények és a szervezet gazdasági társaságai szolgálati feladatainak (fogva tartás, nevelés, foglalkoztatás, egészségügyi ellátás, szállítás, nyilvántartás, a hivatásos állomány oktatása, továbbképzése) végrehajtását. Biztosítja a bv-szervek feladatellátásához szükséges forrásokat és feltételeket, valamint koordinálja a büntetés-végrehajtásban érintett további szereplőkkel (állami, társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok) való kapcsolattartást.

A bv-intézetek területi rendszere csak részben illeszkedik a közigazgatási beosztáshoz. A kisebb, regionális (vármegyei) illetékességű, jellemzően, de nem kizárólag

12 Tiszalóki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

delkező önkormányzatok kötelező közfeladataként határozta meg a tűzoltást és a műszaki mentést. A korábbi állami hivatásos tűzoltóság kettévált: az országos és megyei tűzoltó-parancsnokságok állami szervként, a városi tűzoltóságok pedig önkormányzati intézményként működtek. 1993-ban a tűzvédelem és a polgári védelem a Tűz- és Polgári Védelmi Országos Parancsnokság irányítása alatt egyesült. A kormány ezt a szervezetet 1995-ben szétválasztotta [140/1995. (XI. 29.) Korm.-rendelet], így két országos hatáskörű intézmény jött létre: a Tűzoltóság Országos Parancsnoksága és a Polgári Védelmi Országos Parancsnokság. A katasztrófa elleni védekezés irányításáról, szervezetről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szemben 1999. évi LXXIV. tv. egyetlen katasztrófavédelmi szervezetbe vonta össze az állami tűzoltóságot és a polgári védelmet. 2000. január 1-jétől az országos parancsnokságok az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) szervezetebe integrálódtak. A megyei tűzoltó-parancsnokságokból megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok alakultak, amelyek a továbbiakban a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok, az önkéntes és a létesítményi tűzoltóságok szakmai felügyeleti szerveiként is működtek. A megyei igazgatóságok alárendelt, helyi szervei voltak a polgári védelmi kirendeltségek is.

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. tv. a tűzoltást és a műszaki mentést állami feladattá tette. Ezzel összefüggésben 2012. január 1-jétől a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok megszűntek és beolvadtak a katasztrófavédelem szervezetébe. A létrejött integrált, hivatásos katasztrófavédelmi szerv olyan államigazgatási feladatot is ellátó rendvédelmi szerv lett, amelynek tagjai hivatásos állományúak, rendvédelmi alkalmazottak, munkavállalók és tisztjelöltek. Országos illetékességű központi szerve a *BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság*. Ennek alárendeltségében tevékenykedik a 19 vármegyei *katasztrófavédelmi igazgatóság*, a *Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság*, illetve a *Katasztrófavédelmi Oktatási Központ* és a *Gazdasági Ellátó Központ* [17]. A területi szervek alatt állnak a *katasztrófavédelmi kirendeltségek*, amelyekből országosan 65 található, közülük 5 Budapesten. A kirendeltségek mint a hivatásos katasztrófavédelmi szervek helyi szervei irányítják a *tűzoltó-parancsnokságokat*, amelyekből országosan 106 működik. 2012-től 47 *katasztrófavédelmi őr* is hozzájuk tartozik. A katasztrófavédelmi igazgatóságok szakmai felügyeletet látnak el az önkormányzati tűzoltóságok és a létesítményi tűzoltóságok felett is. Az előbbieket 60 helyen alakultak meg köztestületi formában úgy, hogy főfoglalkozású és önkéntes tűzoltókat alkalmaznak. Az önálló működési területtel nem rendelkező, 67 *létesítményi tűzoltóság* feladata a gazdálkódó szervezet tevékenységével összefüggő tűzoltási és más műszaki mentési feladatok elsődleges ellátása. Az elmúlt években 67 *létesítményi tűzoltóság* feladata a gazdasági ellátó központ feladata. Az önkormányzati tűzoltó-parancsnokságok közül 669 önkéntes *tűzoltó-egyesület* is működik, melyeknek a tűz-

megelőzési, tűzoltási és műszaki mentési feladatokban a szaktevékenység végzésében van közreműködési kötelezettségük.

Alapvető rendeltetése szerint a katasztrófavédelem a magyar polgárok élet- és vagyonbiztonságának megővéseért felel, illetve a nemzetgazdaság és a kritikus infrastruktúra-elemek biztonságos működésének védelmét látja el. Kiemelkedően fontos közbiztonsági feladatok a következők: katasztrófákat előz meg, polgári veszélyhelyzetekben mentést végez, megszervezi az irányítást, lebonyolítja a védekezést, felszámolja a káros következményeket, valamint elvégzi a helyreállítást-újraépítést. Feladatainak megvalósítása érdekében többek között:

- tűz- és polgári védelmi, iparbiztonsági, vízügyi és vízvédelmi hatósági hatásköröket gyakorol;
- országos, vármegyei, térségi és helyi hivatásos, önkéntes és bevont kötelezett polgári védelmi szervekkel rendelkezik, ezeket működteti;
- szabályozza, irányítja és felügyeli a tűzvédelmi rendszert, szakmai felügyeletet lát el az önkormányzati, létesítményi tűzoltóságok és a bevont önkéntes tűzoltó-egyesületek munkája, a tűzoltás és a műszaki mentés területén;
- hatásköröket gyakorol a magyarországi kritikus infrastruktúrák azonosításában, felügyeletükben, a polgári vészhelyzeti tervezésben, védelmi igazgatásban, a nemzetgazdaság mozgósításában és az állami tartalékgazdálkodásban;
- az egész országot lefedő informatikai, távközlési, bevetés-irányítási, mérő-, érzékelő- és lakossági riasztó rendszereket tart fenn;
- szervezeti rendszerében működik a *Katasztrófavédelmi Oktatási Központ*, fenntartja a *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendezettudományi Kara Katasztrófavédelmi Intézetét*.

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv a tevékenységét más rendvédelmi szervekkel, a honvédséggel, egyes civil szervezetekkel és a helyi önkormányzatokkal szoros együttműködésben végzi. Lényeges, hogy a feladatok színvonalas ellátására létrehozott szervek, szervezetek mellett a lakosság is tevékeny legyen, mivel az öngondoskodás és az aktív közreműködés is nélkülözhetetlen.

A Kárpát-medence jelenlegi közigazgatási térfelosztása

A Kárpát-medencén jelenleg 8 állam osztozik [8]. A 10–11. századtól 1918-ig a magyar államhoz tartozó régió ilyen mértékű feldarabolódása az elmúlt évszázadban fokozatosan, a háborúkat, rendszerváltásokat követően alakult ki (1920-tól 5, 1941-től 6, 1942-től 8 állam jelenléte). Ezzel függ össze, hogy a Kárpát-medence belsejében az államhatárok rendkívül fiatalok (többnyire 1919–1923 közöttiek, de vannak 1945-ben és 1992-ben létrejötték is), míg a peremén előfordulnak 1000–1100 év óta fennálló is (pl. a mai szlovák–horvát, szlovák–oszátrák, szlovák–ceh, szlovák–lengyel vagy a dunai szerb–román határszakasz nagy része). A gazdasági-katonai szövetségi rendszereket tekintve az Európai Unió és a NATO külső határát az ukrán és a szerb államhatár jelöli ki. Az EU-n belüli, szabad mozgást biztosító ún. schengeni övezet határát Szlovákia, Magyarország és Horvátország keleti határa képviseli. A Kárpát-medencén jelenleg osztozó államok életkora a fentiek alapján rendkívül eltérő. Leghosszabb állami függetlenséggel (2023-ig számítva) Magyarország (750 év, 895–1541, 1918–1944, 1945–) és Szerbia (545 év) rendelkezik. Míg Horvátország és Románia esetében ez a mutató 229 és 164 év. Szlovákia, Uk-

rajna és Szlovénia pedig Európa legfiatalabb államai közé tartozik (31–36 év állami függetlenség). A régió területének közel harmada-harmada tartozik Romániához és Magyarországhoz, hatoda Szlovákiához, tízeze Horvátországhoz. Lakosságának többsége Magyarország (34,3%), Románia (24,1%), Szlovákia (19,3%) és Horvátország (9,7%) területén él.

Az EU *Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklátúrája* (NUTS) a Kárpát-medence országainak mindegyikében alkalmas a nemzeti szint alatti közigazgatási térfelosztás elemzésére, összehasonlítására. A NUTS 1 szintet (*ország rész*) Magyarországon 3, Erdélyben 3, Szlovákiában és Horvátországban 1–1 egység képviseli. Az ország közigazgatási egységeként létező NUTS 2 (kb. *tartomány*) szint Ausztriában (Örvidék), Szerbiában (Vajdaság), Ukrajnában (Kárpátalja) létezik és határuk 1945 óta változatlan. A NUTS 3 szintű (kb. *vármegye, kerület, körzet*) beosztás helyenként régóta változatlan (Magyarország 1950, Románia 1968), míg másol a rendszerváltás után jöttek ki (Horvátország, Szerbia 1992, Szlovákia 1996). A NUTS-rendszer fontos kiegészítője az *alacsonyabb szintű, helyi közigazgatási egységek* (LAU) szerinti beosztás. A LAU 1 szint (kb. *járás*) képviselői többnyire az elmúlt évtizedek eredményei (pl. Szlovákia 1996, Magyarország 2013, Ukrajna 2020), de arra is van példa, hogy határuk több mint fél évszázada szinte változatlan (Szerbia 1966, Ausztria 1945). A helyi önkormányzatok legalacsonyabb szintje a LAU 2 (kb. *község*), melyből 8296 van a Kárpát-medencében [39]. A fenti *közigazgatási egységek méretét* tekintve különösen nagy eltérések mutatkoznak a NUTS 3 (vármegye) esetében, ahol a szlovákiai kerületek (kraj) és a romániai megyék kiterjedése kb. másfélszerese a régiós átlagnak és közel háromszorosa a horvátországi vármegyékének. A LAU 1 (járás) szintnél megfigyelhető, hogy az ukrainai járásek négyeszer, a szlovákiaiak közel másfélszer akkora, mint a régió többi országában. A községek (LAU 2) kiterjedése az ukrainai Kárpátalján ötször, a romániai Erdélyben és Horvátországban kétszer haladja meg a Kárpát-medence más területeinek községeit.

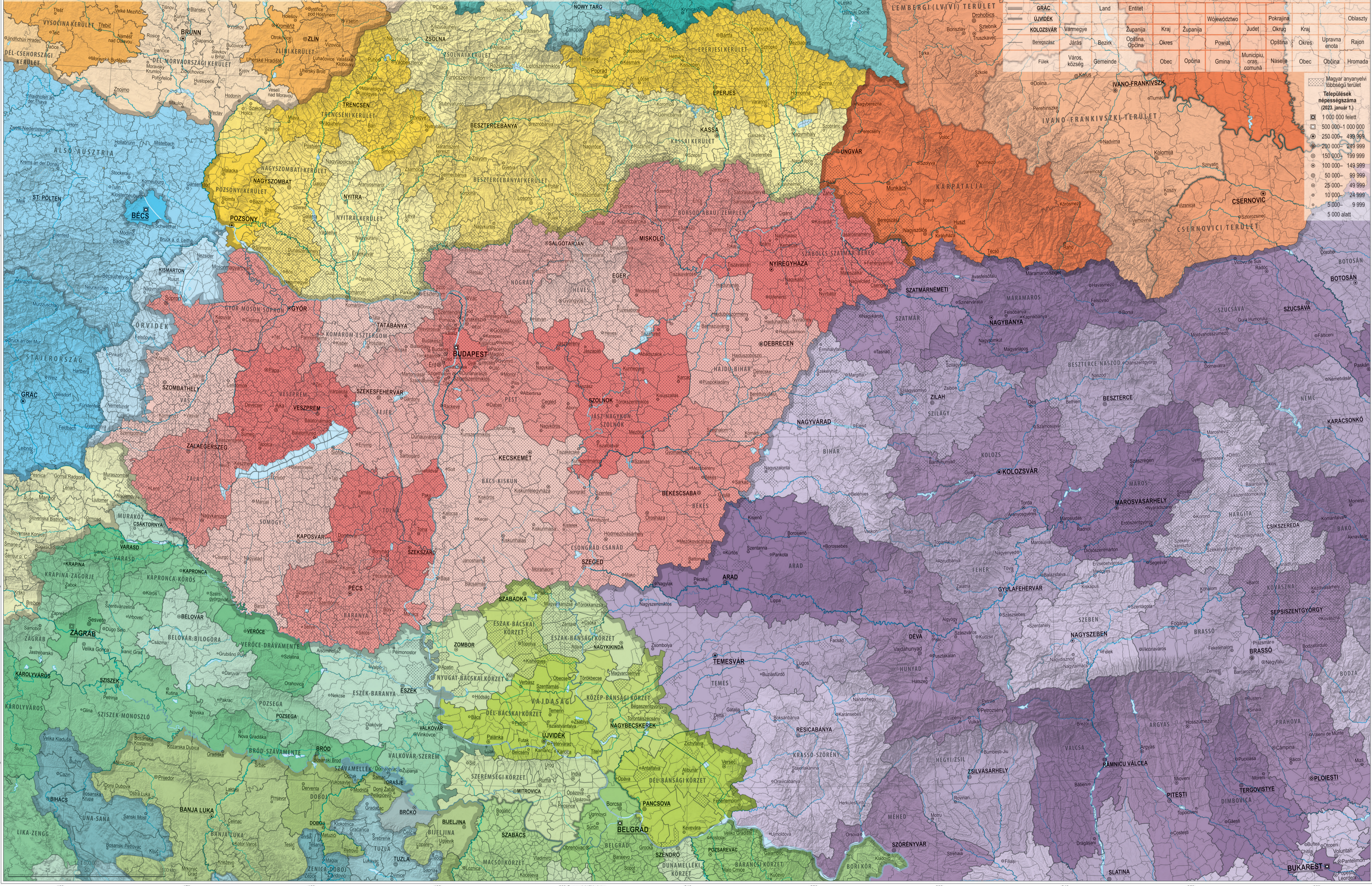
Arra való tekintettel, hogy a fejezet eddigi része Magyarországgal foglalkoztak, a továbbiakban a közigazgatási térfelosztás jelenét és közelmúltját a Kárpát-medence egyéb országaira, régióira vonatkozóan vizsgáljuk.

A 49 035 km² területű *Szlovákia* 1993. január 1-jén nyerte el függetlenségét, Csehszlovákia végleges felbomlásával. Fővárosa a 475 ezer lakosú *Pozsony*, a köztársasági elnöki hivatal, a parlament és a kormány székhelye [13]. Az ország jelenlegi közigazgatási térfelosztása alapvetően az 1996. évi 221. sz. törvényen nyugszik, mely Szlovákiát 8 kerületre (kraj), 79 járásra (okres) és 2867 önálló községre (obec) tagolta. A déli magyar etnikai területet 5, túlnyomóan szlovák népességű *kerület* darabolja fel. A korábbi nagy, átlagosan 1300 km² kiterjedésű és 140 ezer lakosú *jársókat* az északi, szlovák etnikai területen egyenként három új, kis járásra osztották fel (400–500 km² terület, 10–30 ezer lakos)

13 A szlovák parlament Pozsonyban

38 A KÁRPÁT-MEDENCE KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁSA (2023)

39 A KÁRPÁT-MEDENCE KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁSA (2023)

Ország, régió	Terület	NUTS2	NUTS3	LAU1		Település	NUTS2	NUTS3	LAU1		Település	NUTS2	NUTS3	LAU1		Település
	(km ²)			elnevezése					száma					átlagos mérete (km ²)		
MAGYARORSZÁG	93 023	Régió	Vármegye	Járás	Város, község	Település	8	20	197	3 177	3 178	11 628,0	4 651,0	472,0	29,3	29,3
SZLOVÁKIA	49 035	Oblast' (régión)	Kraj (kerület)	Okres (járás)	Obec (község)	Sídlo (település)	4	8	79	2 878	2 878	12 259,0	6 129,0	621,0	17,0	17,0
Kárpátalja (UKRAJNA)	12 777	Oblaszty (terület)	—	Rajon (járás)	Hromada (község)	Poszelennya (település)	1	—	6	64	609	12 777,0	—	2 129,0	199,6	21,0
Erdély, Partium, Bánság (ROMÁNIA)	100 293	Regiunea (régión)	Județ (megye)	—	Municipiu (municipium), oraș (város), comună (község)	Municipiu (municipium), oraș (város), comună (község)	3	16	—	1 182	5 293	33 431,0	6 268,0	—	84,8	18,9
Vajdaság (SZERBIA)	21 614	Region (régión)	Okrug (körzet)	Opština (község), grad (város)	Naselje (település)	Naselje (település)	1	7	45	467	467	21 614,0	3 087,7	480,3	46,3	46,3
Pannon-Horvátország (HORVÁTORSZÁG)	31 871	Statistička regija (régión)	Županija (vármegye)	—	Općina (község)	Naselje (település)	3	14	—	336	4 294	10 623,7	2 276,5	—	94,9	7,4
Muravidék (SZLOVÉNIA)	948,7	—	—	Upravna enota (közigazgatási egység)	Občina (község)	Naselje (település)	—	—	2	19	176	—	—	474,3	49,9	5,4
Örvidék (AUSZTRIA)	3 965,2	Land (tartomány)	Bezirksgruppe (járás-csoport)	Bezirk (járás)	Gemeinde (község)	Ortschaft (település)	1	3	9	171	318	3 965,2	1 321,7	440,6	23,2	12,5
KÁRPÁT-MEDENCE	313 526,9	—	—	—	—	—	21	68	338	8 294	17 213	—	—	—	—	—

a közigazgatás decentralizálási elvének megfelelően. A déli, magyarlakta területeken mindezeknek az el- lentéte történt. A nagy, 1100–1600 km² kiterjedésű és 110–160 ezer lakosú, a magyarok felét tömörítő Duna- szerdahelyi, Komáromi, Érsekújvári, Lévai járásokat érintetlenül hagyták. Ugyanakkor a határvidék keleti részén a magyar etnikai területet szlovák többségű já- rások határaival darabolták fel és rendelték alá szlovák többségű járási központoknak. Ennek eredményeként Szlovákia 79 járása közül a magyarok továbbra is csak a Dunaszerdahelyi és a Komáromi járásokban képezik a népesség abszolút többségét. A két nagyvárost, Po- zsony és Kassát 5 és 4 járásra (okres), valamint 17, il- letve 22 községre (obec) tagolták.

Az önkormányzatiság két szinten érvényesül: 1. *ön- kormányzati kerület* (2002-től, samosprávný kraj), me- lyet magasabb területiségnek (vyšší územný celok, VÚC) vagy köznyelvi megnevezésként (župa) is neveznek; 2. *községi önkormányzat* (samosprávný obec). Az utó- biak száma – a pozsonyi 17 és a kassai 22 „községet” egynek, egységes városnak számítva – jelenleg 2890, melyből 140 város és 3 katonai terület (Erdőhát, Lest és Pásztorhegy). Az önkormányzatiságon kívüli, az ál- lamigazgatás részét képező *járás hivatalok* [14] fel- számolták és 2004–2013 között 50 körzeti hivatalba (obvodný úrad) tömörítették.

14 A járási hivatal épülete Rimasombatban

A függetlenségét a Szovjetunió felbomlása során, 1991. augusztus 24-én kikiáltott Ukrajna *Kárpátalja* révén van jelen a Kárpát-medencében. A Magyarországtól 1920-ban (majd 1944 végén) Csehszlovákiához, 1945-ben a Szovjetunióhoz került, 12 777 km² kiterje- dedésű tartomány külső határai 1945 óta változatlanok. Székhelye a 2021-ben 115 ezer lakosú *Ungvár* [15]. A szov- jet időszakból örökölt közigazgatási területfelosztás (rajon, városi és községi tanácsok határa) 1991–2020 között szinte változatlan maradt.

A 2015-ben elkezdődött ukrán közigazgatási reform beteljesüléseként az Ukrán Legfelsőbb Tanács 2020. jú- lius 15-én törvényt fogadott el az ország közigazgatási beosztásának átalakításáról. A közigazgatás decentrali- zálását és az önkormányzatok jogkörének kiszélesíté- sét is célzó törvény eredményeként Kárpátalján 13 *jár- rást (rajont)* szüntettek meg és közülük hatot éleszter- tek újra. Ezzel a Kárpát-medencében egyébként is hatal- mas méretűnek számító itteni járások területét a duplá- jára növelték. Ennek következtében megszűnt az egyet- len ukrán járás magyar többsége, ugyanis az ukrán többségű és sokkal népesebb Nagyszőlősi járás hozzá- csatolásával a megnövelt területű Beregszászi járásban (beleértve Beregszász várost is) a magyar anyanyelvűek aránya (a korábbi 72,3%-ról) 44%-ra csökkent. Ekkor hozták létre a legalacsonyabb szintű önkormányzati

15 A kárpátaljai kormányzati hivatal épülete Ungváron

területegységeket, az önkéntes (városi, városi típusú és falusi) *községi területi társulásokat (objednana teritori- jalna hrodama)*. Kárpátalján a korábbi 337 tanácsból 64 (11 városi, 19 városi típusú és 34 falusi), rendkívül nagy (átlagosan 200 km² kiterjedésű) *községet* hoztak létre. A *tartományi (megyei) jogú városok* száma továb- bra is 5 (Ungvár, Munkács, Huszt, Beregszász, Csap).

A központosított nemzetállamnak számító *Románia* területe az alkotmány szerint *községekre (comună), vá- rosokra (oraș) és megyékre (județ)* tagolódik, melyek tevékenységét a Románia Kormánya által kijelölt *pre- fektusok* felügyelik. 1998-ban területfejlesztési céllal a megyékből közigazgatási egységnek és jogi személyi- ségnek nem számító *makrorégiókat* (NUTS 1) és *regió- kat* (NUTS 2) hoztak létre. Az 1920-ban Magyarországtól Romániához csatolt kb. 103 ezer km²-nyi területen (*Erdély, Partium és a Bánság* romániai részén) 3 régiót (Nyugat, Északnyugat és Közép) alakítottak ki, melyek 16 megyét foglalnak magukban [16]. Az 1968-ban létre- hozott, nagy kiterjedésű *megyék* határa máig változatlan. Ezen megyék közül csupán két székelyföldi (Hargita és Kovászna megye) magyar többségű. Ezek azok a me- gyék, melyre támaszkodva fogalmazza meg az erdélyi magyar közösség (alapvetően a Székely Nemzeti Ta- nács) a *székelyföldi területi autonómiára* vonatkozó, eddig a román állam által folyamatosan elutasított el-

16 A nagyváradai városháza

17 A Maros Megyei Tanács épülete Marosvásárhelyen

képzeléseit. Az etnikai alapú területi önrendelkezés le- hetősége a Kárpát-medencei kisebbségek lakta terüle- tek közül a demográfiai, gazdasági, történeti háttérrel figyelembe véve az erdélyi Székelyföld esetében a leg- kézenfekvőbb. Az itt élő magyar lakosság a 14. századtól 1876-ig (illetve 1952–1960/68 között) rendelkezett ilyen területi önkormányzatisággal. A Székelyföldnek neve- zett történeti-etnikai régió domináns magyar etnikai jellege a 13. századtól napjainkig változatlan. Hargita, Kovászna és Maros megyék magyar többségű városai- nak, községeinek társulásával elképzelhető egy olyan önkormányzati régió létrejötte, mely 750 ezer (76,5%- ban magyar anyanyelvű) lakosnak nyújtana otthont.

A LAU 2 szint romániai képviselőinek száma a Kár- pát-medence romániai részén 1992 és 2021 között 1111-ről 1191-re nőtt, alapvetően új községek alapí- tása révén. A municipiumok (kb. megyei jogú városok) száma ez idő alatt 26-ról 48-ra, az egyéb városoké 91-ről 95-re, a községeké 994-ről 1048-ra nőtt. *Municipiumi* rangot általában a legnépesebb, leginkább urbanizált, legfejlettebb infrastruktúrával rendelkező városok kap- nak [17]. A tágran értelmezett Erdélyben közülük leg- nagyobb a régió gazdasági-kulturális központja, Ko- lozsvár 286 ezer, a legkisebb a bihari Belényes közel 10 ezer lakossal. Az itteni 48 municipium közül mára csupán 7 tudta magyar többségét megőrizni (Nagyká- roly és Nagyszalonta kivételével mind a Székelyföldön). A régió 95 *egyéb városa* közül 12 magyar többségű, mely néhány partiumi kisvárost (Székelyhíd, Érmihályfalva, Sárköz) leszámítva ugyancsak székelyföldi. Az elmúlt három évtizedben önállóságát kivívott 80 *község* kö- zül 30 magyar többségű, melyek közül 20-at a Székely- földön, 7-et Szatmárban és Biharban alapítottak. A helyi közigazgatás és önkormányzatiság legkisebb területi egységei, a községek viszonylag nagy, átlagosan 85 km² kiterjedésűek és átlagosan 5 falut tömörítenek. Az utó- bi érték nagy szórnak az átlaga, hiszen az alföldi területeken, folyóvölgyekben néha csak 1–2, hegyví- deken nem ritkán 20–40 falu közösségét jelentik.

A Kárpát-medence szerbiai részén alapvetően az 1945-ben létrehozott, 21 614 km² területű *Vajdaság* Autonóm Tartomány található. A NUTS 2 szintnek megfelelő tartomány saját parlamenttel [18], kormány-

20 Eszék-Baranya vármegye székháza Eszéken

18 Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza Újvidéken

nyal rendelkezik és bizonyos területeken (pl. oktatás, kultúra, tudomány, infrastruktúra) autonómiát élvez. Szerbia jelenlegi közigazgatási beosztását a szerb kor- mány 2006. évi rendelete (a közigazgatási körzetek- ről) és a szerb parlament 2007. évi, területszervezésről szóló törvénye határozta meg. Ezek szerint az állam autonóm tartományokra (Vajdaság, Koszovó), közsé- gekre (opština), városokra (grad) és Belgrad városra tagolódik. A NUTS 3 szintet képviselő, önkormány- zati hatáskörrel nem rendelkező, decentralizációs cél- lal 1992-ben létrehozott *körzetek (okrug)* az államha- talom területi képviselői, melyek városokból és köz- ségekből tevődnek össze és különböző állami intéz- ményeknek adnak otthont. A Vajdaságban számuk 7, melyek közül az Észak-bácskai és Észak-bánsági kör- zet lakosságának relatív többsége magyar. A magyaror- szági járássokhoz hasonló kiterjedésű, a LAU 1 szint- nek megfelelő *községek és városok* az önkormányzatiság alapegységei. Rendelkeznek saját közgyűléssel, köz- ségi elnökkel vagy polgármesterrel, közszolgáltatással és saját költségvetéssel. A községek népességszáma több- nyire 10 ezer fölötti, a városoké általában több mint 100 ezer fő. A Vajdaságban 45 ilyen területi egység van, melyek közül 6 (Újvidék, Szabadka [19], Nagybecskerek, Zombor, Pancsova, Mitrovica) városi rangú. Ezen köz- ségek és városok a Vajdaságban 467 *településre (helyi községre)* tagolódnak, melyek lehetnek városi és fa- lusi települések is.

Horvátországnak a közép-európai (pannon), 31 871 km²-nyi területe található a Kárpát-medencében. Már a délszláv háború során, a függetlenség kikialtása után, 1992-ben átalakították a jugoszláv időszakból örökölt közigazgatási területfelosztást. Visszaállították a 10–11. századi gyökereit, 1921-ben felszámolt *vármegyéket* (žu- panija) mint a regionális önkormányzatok alapegysé- geit, melyek 1997-ben nyertek el mai (meglehetősen kicsi) méretüket és elnevezésüket [20]. A horvát alkot- mány szerint a vármegyék regionális feladatokat lát- nak el, különös tekintettel az oktatásra, egészségügyre, a területi- és városstervezésre, infrastruktúrára. A NUTS 3 szintnek megfelelő horvát vármegyékből 14 található Pannon-Horvátországban, beleértve a megyei jogot ka- pott fővárost, a 767 ezer lakosú Zágrábot is [21]. A hor-

21 A horvát szabor (parlament) Zágrábban

19 A szabadkai városháza

vát alkotmány szerint a helyi önkormányzat alapegy- ségei, a vármegyék alkotóelemei a *városok (grad)* és a *községek (općina)*. A Horvátország pannon terüle- tein található 4294 település (naselje) 336 ilyen LAU 1 szintű területi egységre tömörül, melyek közül 68 vá- ros és 268 község. A jugoszláv időszakban a horvátországi községek területe is hasonlított a mai LAU 1 szintű szerbiai községek területéhez vagy a magyarországi járássokéhoz, de az 1992-es, 1997-es és 2006-os törvé- nyek alapján méretük jelentősen csökkent és ma már csak átlagosan 13 település társulását jelentik. Zágrá- bot kivéve a horvát városok átlagos népességszáma a Kárpát-medencében 16 ezer körüli. Közülük a leg- nagyobb a 96 ezer lakosú Eszék. Az itteni pannon-hor- vát községek lakosság száma átlagosan 2700 fő.

A régió legkisebb országa, Szlovénia mindössze 949 km²-rel részeseül a Kárpát-medencéből (*Muravi- dék*). 1995-ben jöttek létre Szlovéniában az ún. *közigaz- gatási egységek* (upravna enota), amikor az államigaz- gatás teljesen elvált az önkormányzatoktól. Ezekből a LAU 1 szintű egységekből, melyek mérete hasonló, mint a hajdani jugoszláv községeké volt, kettő (Alsó- lendva és Muraszombat) található a Muravidéken. Ma a *községek (občina)* Szlovéniában az önkormányzatiság egyetlen területi egységei. Jelenleg a Muravidék 176 te- lepülése (naselje) 19 községbe tömörül, melyek átlagos népességszáma 4100 fő. Közülük egyedül a 18 ezer la- kosú Muraszombat község számít városi jogállásúnak (mestna občina).

A Kárpát-medence és a Dunántúl nyugati peremén található az Örvidék (Burgenland), Ausztria 3965 km² területű, 1921-ig Magyarországhoz tartozó tartománya. Székhelye 1925–1938 között és 1945 óta *Kismarton* [22]. Ezen régió 9 LAU 1 szintű területi egységre: hét *járásra* (Bezirk) és két *járás jogú városra* (ún. Freistadt, Sta- tustarstadt) tagolódik (Kismarton és Ruszt). A 318 ör- vidéki település 171 *községbe* (Gemeinde) tömörül, me- lyek az önkormányzatiság alapegységei. A községek kö- zül kettő a már említett járási jogú város, 11 *városközség* (Stadtgemeinde), 67 *mezőváros* (Marktgemeinde) és 91 falvakból álló, egyszerű *község* (Gemeinde).

22 Burgenland (Örvidék) tartomány székháza Kismartonban

Magyarország Nemzeti Atlasza (MNA)

www.nemzetiatlasz.hu

<i>Szerkesztőbizottság</i>
Kocsis Károly (elnök)
Klinghammer István (tiszteletbeli elnök), Nemerkenyi Zsombor (titkár),
Gercsák Gábor, Kincses Áron, Kovács Zoltán, Zentai László

<i>Kartográfiai Tanácsadó Bizottság</i>
Zentai László (elnök)
Bartos-Elekes Zsombor, Bottlik Zsolt, Buga László,
Gede Máttyás, Gercsák Gábor, Györffy János, Márton Máttyás,
Orosz László, Török Zsolt Győző, Ungvári Zsuzsanna

MNA Állam és nemzet kötet

<i>Kötetszerkesztők</i>
Kocsis Károly (főszerkesztő), Kovács Zoltán, Nemerkenyi Zsombor, Gercsák Gábor, Kincses Áron

<i>Fejezetszerkesztők</i>
Bába Iván, Borsos Balázs, Buga László, Győri Ferenc, Hajdú Zoltán, Halmai Péter, Hevesi Attila, Juhász Dezső, Kocsis Károly, Kovács Zoltán, Kulcsár Gabriella, Máttyás Szabolcs, Pál Viktor, Török Zsolt Győző, Várkonyi László

<i>Képszerkesztő</i>
Magyar Árpád

<i>Szakmai lektor</i>
Probáld Ferenc, Gercsák Gábor, Bereznay András (V. fejezet térképei)

<i>Nyelvi lektor</i>
Kálóczy Katalin, Gercsák Gábor

<i>Borítóterv</i>
Mezei Gáspár – HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet, Kuti Ildikó – Civertan Bt.

<i>Arculatterv, tipográfia</i>
Kuti Ildikó – Civertan Bt.

<i>Sokszorosítás</i>
Keskeny és Társai 2001 Kft. keskeny nyomda.hu

<i>ISBN</i>
978-963-9545-55-7ö
978-963-9545-69-4

Felelős kiadó: Kiss László főigazgató
HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, www.csfk.org
© CSFK Földrajztudományi Intézet, www.mtafki.hu, Budapest, 2024

A kiadvány megjelenéséhez támogatást nyújtott: <p>Magyarország Kormánya</p> HUN-REN, Magyar Kutatási Hálózat Magyar Tudományos Akadémia

A kötet szerkesztésének lezárása: 2024. július 1.

<i>ISBN</i>
978-963-9545-55-7ö
978-963-9545-69-4

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

ÁLLAM ÉS NEMZET

<i>Szerzők</i>
BÁBA IVÁN
BÁRTH M. JÁNOS
BARTOS-ELEKES ZSOMBOR
BENEDEK JÓZSEF
BICZÓ KRISZTINA
BOLLÓK ÁDÁM
BOROS LAJOS
BORSOS BALÁZS
BUGA LÁSZLÓ
CSÜLLÖG GÁBOR
FINTA ISTVÁN
FRISNYÁK SÁNDOR
GYŐRI FERENC
HAJDÚ ZOLTÁN
HALMAI PÉTER
HARDI TAMÁS
HEGEDŰS ÁBEL
HEVESI ATTILA
HONVÁRI JÁNOS
HORVÁTH FRIDERIKA
HUBAI LÁSZLÓ
JANKÓ ANNAMÁRIA
JUHÁSZ DEZSÓ
KITANICS MÁTÉ
KOVALCSIK TAMÁS
KRISKA OLIVÉR
KULCSÁR GABRIELLA
KVECK PÉTER

MARTON TIBOR
MASEK ZSÓFIA
MÁTYÁS SZABOLCS
MORVAI TÜNDE
NAGY MIKLÓS MIHÁLY
NEMERKÉNYI ZSOMBOR
OLÁH KRISZTINA
PÁL VIKTOR
PÁLNÉ KOVÁCS ILONA
PAP JÓZSEF
PAP NORBERT
REMÉNYI PÉTER
SIPOSNÉ KECSKEMÉTHY KLÁRA
SOMLYÓDYNÉ PFEIL EDIT
TÖRÖK ZSOLT GYŐZŐ
TRINGLI ISTVÁN
UJVÁRY GÁBOR
VADÁL ILDIKÓ
VÁRKONYI LÁSZLÓ
ZAGYI NÁNDOR
ZENTAI LÁSZLÓ

MARTON TIBOR
MASEK ZSÓFIA
MÁTYÁS SZABOLCS
MORVAI TÜNDE
NAGY MIKLÓS MIHÁLY
NEMERKÉNYI ZSOMBOR
OLÁH KRISZTINA
PÁL VIKTOR
PÁLNÉ KOVÁCS ILONA
PAP JÓZSEF
PAP NORBERT
REMÉNYI PÉTER
SIPOSNÉ KECSKEMÉTHY KLÁRA
SOMLYÓDYNÉ PFEIL EDIT
TÖRÖK ZSOLT GYŐZŐ
TRINGLI ISTVÁN
UJVÁRY GÁBOR
VADÁL ILDIKÓ
VÁRKONYI LÁSZLÓ
ZAGYI NÁNDOR
ZENTAI LÁSZLÓ

CSÜLLÖG GÁBOR
DEMETER GÁBOR
†DOMANOVSKY GYÖRGY
†ENGEL PÁL
FINTA ISTVÁN
†GLASER LAJOS
GÓRA ZOLTÁN
GYŐRI FERENC
HAJDÚ ZOLTÁN
HALMAI PÉTER
HARDI TAMÁS
†HARKAI IMRE
H. KÉRDŐ KATALIN
HONVÁRI JÁNOS
HORVÁTH FRIDERIKA
HUBAI LÁSZLÓ
JANKÓ ANNAMÁRIA
JUHÁSZ DEZSÓ
KITANICS MÁTÉ
†KNEZSA ISTVÁN
KOCSIS KÁROLY
KÓKAI SÁNDOR
KOMORÓCZY BALÁZS
KÓSA LÁSZLÓ
KOVÁCS ZOLTÁN
KOVALCSIK TAMÁS
†KRESZ MÁRIA
KRISKA OLIVÉR
KULCSÁR GABRIELLA
KVECK PÉTER
†MARTIN GYÖRGY
MARTON TIBOR
MASEK ZSÓFIA

MÁTYÁS SZABOLCS
MORVAI TÜNDE
†NAGY IVÁN
ÖRDÖG ISTVÁN
PÁLNÉ KOVÁCS ILONA
PÁL VIKTOR
PAP JÓZSEF
PAP NORBERT
REMÉNYI PÉTER
SOMLYÓDYNÉ PFEIL EDIT
SOÓS ESZTER
SZABÓ TAMÁS
SZÓKE BÉLA MIKLÓS
TÁTRAI PATRIK
TEKNŐS LÁSZLÓ
TINER TIBOR
TÖRÖK ZSOLT GYŐZŐ
UJVÁRY GÁBOR
VADÁL ILDIKÓ
VÁNDOR ANDRÁSNÉ
VÁRKONYI LÁSZLÓ
ZAGYI NÁNDOR

<i>Térkép- és ábraserzők</i>
†BARABÁS JENŐ
BÁRTH M. JÁNOS
BENEDEK JÓZSEF
BERTUS ZOLTÁN
BICZÓ KRISZTINA
BOLLÓK ÁDÁM
BOROS LAJOS
BORSOS BALÁZS
BUGA LÁSZLÓ
B. TÓTH ÁGNES

CSÜLLÖG GÁBOR
DEMETER GÁBOR
†DOMANOVSKY GYÖRGY
†ENGEL PÁL
FINTA ISTVÁN
†GLASER LAJOS
GÓRA ZOLTÁN
GYŐRI FERENC
HAJDÚ ZOLTÁN
HALMAI PÉTER
HARDI TAMÁS
†HARKAI IMRE
H. KÉRDŐ KATALIN
HONVÁRI JÁNOS
HORVÁTH FRIDERIKA
HUBAI LÁSZLÓ
JANKÓ ANNAMÁRIA
JUHÁSZ DEZSÓ
KITANICS MÁTÉ
†KNEZSA ISTVÁN
KOCSIS KÁROLY
KÓKAI SÁNDOR
KOMORÓCZY BALÁZS
KÓSA LÁSZLÓ
KOVÁCS ZOLTÁN
KOVALCSIK TAMÁS
†KRESZ MÁRIA
KRISKA OLIVÉR
KULCSÁR GABRIELLA
KVECK PÉTER
†MARTIN GYÖRGY
MARTON TIBOR
MASEK ZSÓFIA

MÁTYÁS SZABOLCS
MORVAI TÜNDE
†NAGY IVÁN
ÖRDÖG ISTVÁN
PÁLNÉ KOVÁCS ILONA
PÁL VIKTOR
PAP JÓZSEF
PAP NORBERT
REMÉNYI PÉTER
SOMLYÓDYNÉ PFEIL EDIT
SOÓS ESZTER
SZABÓ TAMÁS
SZÓKE BÉLA MIKLÓS
TÁTRAI PATRIK
TEKNŐS LÁSZLÓ
TINER TIBOR
TÖRÖK ZSOLT GYŐZŐ
UJVÁRY GÁBOR
VADÁL ILDIKÓ
VÁNDOR ANDRÁSNÉ
VÁRKONYI LÁSZLÓ
ZAGYI NÁNDOR

<i>Térképészek</i>
KOCZÓ FANNI
KOVÁCS ANIKÓ
MEZEI GÁSPÁR
NEMERKÉNYI ZSOMBOR

<i>Technikai munkatársak</i>
LACZKÓ MARGIT
MAGYAR ÁRPÁD